

Anne Mette Gottschal

Jakten på samtiden

Samtidsdokumentasjon av innvandrerbutikker
i Trøndelag og samtid på museum

Masteroppgave i kulturminneforvaltning

Trondheim, høsten 2014

Anne Mette Gottschal

Jakten på samtiden

Samtidsdokumentasjon av innvandrerbutikker i Trøndelag og samtid
på museum

Masteroppgave i Kulturminneforvaltning

Trondheim, november 2014

Veileder: Ola Svein Stugu

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Det humanistiske fakultet

Institutt for historiske studier

Bildene på forsiden viser fasadene til fire innvandrerbutikker i Trøndelag. Fotografert av Dino Makridis, Ingebjørg Sivertsen og Anne Mette Gottschal.

Voor Oma, omdat je iedere donderdag weer opneemt

Forord

For veivalg i denne masteroppgaven vil jeg rette en takk til Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum for fin praksisperiode, og takk til Statsarkivet i Trondheim for ansettelse i prosjektet om innvandrerbutikker.

Tusen takk til min veileder Ola Svein Stugu for gode tilbakemeldinger, konstruktiv gjennomlesing og engasjerte og trivelige veiledningstimer.

Takk til Ann Siri H. Garberg, du har inspirert meg til valg av tema og vist vei i museumsverdenen. Jeg håper at jeg har klart å formidle noe av ditt engasjement.

Og takk til Svein Gynnild, Maihaugen og Tor Kjetil Gardåsen, Telemark Museum, som arbeider med samtidsspørsmålene til daglig. Takk for gode samtaler og inspirasjon.

Takk til dere som driver innvandrerbutikker i Trøndelag, dere har fått meg til å forstå at det nytter å drømme.

Og selvfølgelig takk til Ingebjørg Sivertsen, min medstudent, medansatt og heltinne.

Anne Mette Gottschal

Trondheim, november 2014

1. Innledning	1
1.1 Problemstilling og avgrensing	1
1.2 Metode	2
1.3 Oppgavens struktur	3
2. Samtid og samtidsdokumentasjon	5
2.1 Forståelser av samtid	5
2.2 Samtiden avgrenset av uttrykk	6
2.3 Samtiden avgrenset av det kommunikative minnet	7
2.4 Bruken av avgrensningene	7
2.5 Samtidsdokumentasjon	8
2.6 Nettverk for samtidsdokumentasjon	9
3. Samtid i kulturpolitikken	11
3.1 Museumspolitikk	11
3.2 1970-tallet	11
3.3 1990-tallet	12
3.4 2000-tallet	14
3.5 Museumspolitiske føringer	16
4. Samtidsprosjekter ved museer	17
4.1 Museets oppgave	17
4.2 Kulturrådet	18
4.3 Samtidsnett	22
4.4 Samtidsprosjekter	23
5. Innvandrerbutikker i Trøndelag	25
5.1 Definisjon av innvandrerbutikker	26
5.2 Samtidsdokumentasjon av innvandrerbutikker	28
5.3 Evaluering av prosjektet	32

5.4	Utfordring med kontakt	33
5.5	Utfordring ved innsamling av arkivalia	34
5.6	Utfordring med formidling	36
5.7	Innvandrerbutikker i endring	37
6.	Samtiden og museene	39
6.1	Samtiden på utstilling	39
6.2	Formidling av en avsluttet fortelling	40
6.3	Formidling av en uavsluttet fortelling	44
6.4	Utfordringer og motstand ved samtid	45
6.5	En felles samtidsstrategi	50
	Etterord	53
	Bibliografi	55
	Stortingsmeldinger og offentlige utredninger	57
	Vedlegg	58
	Vedlegg 1 - Presentasjon av prosjekter som har fått støtte av Kulturrådet	
	Vedlegg 2 - Søknad om prosjektmidler for Innvandrerbutikker i Trøndelag, sendt til Kulturrådet 2013	
	Vedlegg 3 - Presentasjon av utstilling om innvandrerbutikker i Trøndelag	
	Vedlegg 4 - Kronikk om innvandrerbutikker i Trøndelag	
	Vedlegg 5 - Intervjuguide brukt i prosjektet Innvandrerbutikker i Trøndelag	

1. Innledning

De siste årene er det gjennomført mange samtidsprosjekter i Norge, blant annet flere dokumentasjonsprosjekter. Ett av disse prosjektene er dokumentasjonen av innvandrerbbutikkene i Trøndelag. Dette prosjektet ble startet opp med bakgrunn i at innvandrere er lite representert i arkiv og på museum. Høsten 2013 var jeg i praksis ved Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum, og der var jeg så heldig å få jobbe med samtidsprosjektet *Innvandrerbutikker i Trøndelag*. Våren 2014 var jeg ansatt som prosjektmedarbeider ved prosjektet, og fikk arbeide videre med dokumentasjonen av butikkene. Prosjektet er et samarbeid mellom Statsarkivet i Trondheim (SAT) og Sverresborg, som er en del av Museene i Sør-Trøndelag (MiST). Prosjektets mål er å dokumentere butikker drevet av innvandrere, eller nye nordmenn, i Trøndelagsregionen.

Samtiden er kompleks og strekker seg langt ut over mulighetene arkivet og museet har til, og ønsker, å bevare. Hva som skal bevares, og hvordan det skal velges ut, er relevante spørsmål. Museet har lenge blitt oppfattet som et tempel for fortiden, men fra 1970-tallet og utover har dette synet endret seg. Museer må i dag arbeide med fortiden, samtiden og samtidig tenke på og formidle for fremtiden. Hva vil de besøkende oppleve når de kommer på museum? Hva vil museet at de skal oppleve? Hvordan kan de besøkende relatere seg til det de ser? Et mulig svar er å vise sammenhenger mellom fortid og samtid, og dermed er dokumentasjonen av og jakten på samtiden i gang. Med utgangspunkt i prosjektet om innvandrerbutikker begynte min jakt og utforskning av begrepet samtid.

1.1 Problemstilling og avgrensing

Mange museer i Norge arbeider med samtidsdokumentasjon, men ikke alle definerer det de arbeider med som samtid. Dette er en av utfordringene i feltet, for hva er *samtid*, og hva er *dokumentasjon* av samtid? Disse to spørsmålene danner utgangspunktet for de videre spørsmålene i denne oppgaven:

- Hva er samtidsdokumentasjon ved museer, og hvorfor dokumenterer museer samtiden?
- Hva av samtiden blir samlet inn og dokumentert, og hvilke metoder benyttes?
- Hvorfor er det så mange utfordringer knyttet til samtidsarbeid og samtidsdokumentasjon?

For å besvare disse spørsmålene tas utgangspunkt i dagens arbeid med samtidsdokumentasjon, illustrert gjennom prosjektet om innvandrerbutikker. Spørsmålene undersøkes i lys av utviklingen og endringene arbeidet med samtid har vært gjennom siden oppstarten på 1970-tallet. For å belyse hvordan det arbeides med samtidsdokumentasjon vises hvilke metoder som brukes når samtiden dokumenteres, og hvilke metoder som brukes når det velges ut *hva* av samtiden som skal dokumenteres.

Begrepet *samtid* er åpent og mangetydig og må derfor avgrenses, i denne oppgaven er det samtid innenfor museumssektoren som er relevant. Museumssektoren bruker begrepet samtid ofte, og det brukes også mye i de politiske dokumentene som retter seg mot museene.

1.2 Metode

Utgangspunktet for denne oppgaven er min arbeidserfaringen fra museum og arkiv. Denne erfaringen er for det første praksisperioden ved Sverresborg, og for det andre det videre arbeidet med prosjektet ved arkivet. Praksisperioden på Sverresborg var en del av studietløpet, og i forbindelse med praksisen skrev jeg praksisdagbok og praksisrapport. I tillegg til disse refleksjonene har jeg drøftet arbeidet gjennom skrivingen av projektrapporten som skal avslutte dokumentasjonsprosjektet ved Statsarkivet i Trondheim. Det er disse refleksjonene over det praktiske arbeidet som danner mitt utgangspunkt.

For å dokumentere innvandrerbutikkene i Trøndelag på best mulig måte valgte prosjektgruppen å bruke fotografi og kvalitative intervju. Intervjuene tok utgangspunkt i en delvis strukturert tilnærming. Det vil si at spørsmålene var formulert på forhånd og at temaene var faste, men når de ble tatt opp var avhengig av informanten (Thagaard 2009:89). Kapittel fem evaluerer prosjektet og beskriver de ulike metodene som ble benyttet.

Flere samtaler med personer innenfor museumssektoren har hjulpet og inspirert meg. Personene jeg har møtt har kunnskap om samtid og samtidsdokumentasjon. Samtalene var i utgangspunktet intervjuer, men de artet seg mer som uformelle samtaler eller møter. Mine to hovedinformanter har vært Svein Gynnild, seniorrådgiver, Museenes samtidsnettverk og Tor Kjetil Gardåsen, førstekonservator. Jeg har valgt å ikke vektlegge disse intervjuene i

oppgaven, de er derfor ikke brukt aktivt som kildereferanser. Intervjuene var for min del mer for å få en oversikt over feltet samtidsdokumentasjon og tilegne meg selv mer kunnskap. Slik har jeg også hatt gode samtaler med flere ansatte i MiST. Alle samtalene har satt meg på nye spor og vist meg ny litteratur eller nye prosjekter. I tillegg har kontakten med Kulturrådet vært nyttig, de har informert meg om arbeidet deres med samtid og henvist meg til noen av prosjektene de har gitt støtte til.

I tillegg til samtaler har jeg brukt ulik litteratur om samtid og samtidsdokumentasjon. Det er ikke skrevet så mye på feltet, og det som er skrevet er for det meste prosjektrapporter eller oppsummeringer av konferanser eller møter. Dette er gode tekster og dokumenter og mye av diskusjonen min bygger på disse resultatene. I tillegg har de ulike samtidsnettverkene i Norden har gitt ut en del litteratur. Stortingsmeldingene som omhandler museum og kulturpolitikk har også vært viktige kilder. Den første meldingen kom på 1970-tallet, og den siste som er relevante er fra 2009. I lesingen av disse meldingene gikk jeg aktivt inn for å lete etter spor av tankegangen rundt samtid. Begrepet samtid er lite brukt, og egentlig er det ikke før på 1990-tallet at begrepet slår gjennom i museumsektoren. Dette betyr ikke at det ikke har vært et samtidsfokus i stortingsmeldingene, samtiden forklares og er i fokus uten at det blir omtalt som *samtid*. Lesingen av meldingene har gitt meg en grundig forståelse for hva museene forholder seg til når de bestemmer seg for hva de skal arbeide med, og hvorfor samtid har blitt viktig.

1.3 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt inn i seks hovedkapitler. Dette første kapitlet er innledningskapitlet. Det andre kapitlet vil forklare og drøfte begrepene samtid og samtidsdokumentasjon ved museer. Begrepene vil bli belyst ut fra hvordan de brukes ved museer. Det tredje kapitlet skal undersøke samtid som begrep i kulturpolitikken, og undersøke når begrepet først er brukt og hvordan. Kulturpolitikken legger føringer for museene, og derfor også for hvordan museene oppfatter og bruker samtid. Det fjerde kapitlet tar for seg hvorfor museer dokumenterer samtiden og med hvilke metoder de gjør det. I dette kapitlet vil også eksemplene og temaene for samtidsdokumentasjon stå i fokus. Kapitlet har en overgang til kapittel fem som beskriver og evaluerer samtidsprosjektet Innvandrerbutikker i Trøndelag.

Kapittel seks oppsummerer oppgaven og drøfter museene og samtiden. Både formidling av samtid og hvordan samtidsarbeidet kan se ut i fremtiden blir diskutert.

2. Samtid og samtidsdokumentasjon

I dette kapittelet drøftes de to begrepene *samtid* og *samtidsdokumentasjon*, dette er hovedbegrepene i samtidsarbeidet ved museer. I kapittelet skal begrepene bli sett på i sammenheng med hvordan de brukes og blir forstått ved museer.

2.1 Forståelser av samtid

Begrepet *samtid* er omfattende og det finnes flere forståelser og typer bruk av det. Samtidskunst, samtidsmusikk og samtidslitteratur bruker alle ordet *samtid* med ulikt utgangspunkt. Det er altså ulike forståelser av begrepet i ulike kontekster. Det finnes også andre ord eller begrep som beskriver det som kalles samtid. Det er for eksempel *nær fortid*, *nåtid*, *samfunnet i dag*, *nyere kulturhistorie* eller *1900-tallets materielle kultur*. På engelsk finnes det ikke en ordrett oversettelse av begrepet. Da brukes istedet ordet *contemporary* i kombinasjon med et annet begrep eller *modern cultural heritage*.

For denne oppgaven har jeg valgt å definere samtid som et begrep som knytter seg opp til nåtid. Den danske wikipedia-siden forklarer begrepet på en hensiktsmessig måte:

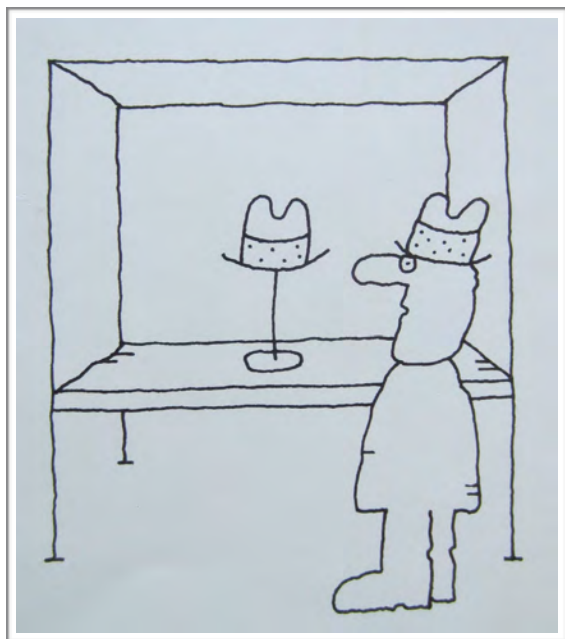
«*Samtid er en betegnelse for en nutid der har passeret. Nutiden er den levendes samtid. Samtiden for en bestemt person, bevægelse eller lignende er altså den tid hvor de gjorde sig gældende.*»¹

Den viktigste forståelsen av begrepet er at samtid er noe annet enn fortid, og samtidig at det er en nåtid som er forbi. *Nåtiden er den levendes samtid* brukes i definisjonen over, med dette menes at vi som lever nå, har vår samtid nå. Ved en slik forståelse av ordet vil alle som har levd ha hatt sin egen samtid, og hver gjenstand har sin egen samtid. Hva som er fortid og hva som er samtid avhenger altså av en persons ståsted, og det endres fra generasjon til generasjon. Samtiden omdefineres stadig, og kan omtales som flyktig. Ved samtidsarbeid ved museer, og samtidsdokumentasjon generelt er det *vår* samtid som er relevant, altså den levendes samtid som tar utgangspunkt i vår nåtid.

Hvis begrepet skal kunne brukes for å dokumentere et uttrykk må det avgrenses i tid, for når vår samtid begynner og når den slutter er vesentlig å kjenne til når man skal forske på den.

¹ Wikipedia.dk 2014 - Samtid

Det finnes egentlig ikke noen klar og tydelig avgrensning av samtid. Det er flere gråsoner, blant annet kan 1950-tallet hos mange både oppfattes som fortid og samtid. For å gjøre begrepet mer anvendelig i forskning og dokumentasjon er det nødvendig å skille mellom fortid og samtid, og å avgrense samtid. En vanlig avgrensning av begrepet er å forstå det innenfor et bestemt uttrykk, en annen avgrensning er å forstå samtid som det levende eller kommunikative minnet.

Slik kan samtid på museum oppleves for besøkende. Bildeteksten stiller disse spørsmålene til leseren: «How would you feel seeing an object you were wearing behind glass in a museum? Has that ever happened to you?» Illustrasjon av Jerry Kock. Fra forsiden av "Today for Tomorrow", 1980.

2.2 Samtiden avgrenset av uttrykk

En brukt metode for avgrensning er å følge uttrykket tilbake i tid. Hvis det er et samtidsuttrykk som skal dokumenteres må det ha en tilknytning til dagens tid, samtidig som uttrykket kan strekke seg tilbake i tid. For å dokumentere helheten i uttrykket må man undersøke hvor uttrykket har sitt opphav og hvordan det har utviklet seg. Det finnes ikke en fasit på hvor langt tilbake dette er, men man går så langt tilbake som det er hensiktsmessig for å forstå uttrykket (Berkaak 2003:42). Hvor langt tilbake man må gå, avhenger av hva man dokumenterer, ved noen uttrykk må man tilbake til 1920, ved andre kun tilbake til 2000.

Det finnes ved denne avgrensningsmetoden altså ikke noen bakre avgrensning på samtid, og det som kan oppfattes som fortid blir tatt med i samtidsarbeid. Tradisjonelt sett har de to tidsavsnittene fortid og samtid blitt oppfattet som adskilte arbeidsfelt ved museer (Berkaak 2003:40). Men ved bruken av denne avgrensningsmetoden blir skillet tatt bort og fortid og

samtid overlapper hverandre. Hva som defineres som samtid ved bruk av denne avgrensningen er fleksibelt, og varierer derfor fra prosjekt til prosjekt.

2.3 Samtiden avgrenset av det kommunikative minnet

En annen avgrensingsmåte er å presisere at samtid er det minnet som tre generasjoner har, det såkalte kommunikative minnet. Dette er et av begrepene i et begrepspar som knyttes til den tyske kulturforskeren Jan Assmann. Han bruker begrepene *det kulturelle minnet* og *det kommunikative minnet* (Assmann 2008). Det kulturelle minnet bruker han om det som hele kulturen husker, dette er minner som huskes gjennom ulike medier slik som tekster, ikoner, danser og ritualer. Det er som regel institusjonaliserte minner og faste fortellinger. Det er altså en fortid som mennesker selv ikke husker, men som man trenger å bli minnet på gjennom aktiviteter eller objekter.

Det kommunikative minnet er derimot hva enkeltmennesker selv husker og forteller. Det kan bli sett på som det autobiografiske minnet, eller korttidshukommelsen i samfunnet. Det kan beskrives som det som skjer her og nå, i denne generasjonen. Det kommunikative minnet strekker seg over tre eller fire generasjoner, og dermed mellom 80 og 100 år tilbake i tid (Assmann 2008:111). Det kommunikative minnet kan overføres til begrepet samtid. Samtiden blir da det tre generasjoner klarer å minnes. Dette gjør begrepet samtid mer anvendelig og avgrenser det, men det viser også at det ikke er et statisk begrep.

2.4 Bruken av avgrensningene

Det vil noen ganger lønne seg å bruke tankegangen bak begrepene til Jan Assmann, gjerne ved en generell innsamling av gjenstander. For eksempel i en innsamlingsplan vil det være hensiktsmessig å ha en bakre avgrensning på hva samtid er og hva som er fortid. Samtidig vil en slik grense utelate en del gjenstander som man trenger for å forstå helheten i det man skal dokumentere. Norsk Kulturråd kom i 2012 med denne anbefalingen angående samtid: «*Erfaringer har vist at det ofte er uhensiktsmessig å sette en bestemt bakre eller fremre tidsgrense*» (Norsk Kulturråd 2012:8). Hvordan samtid avgrenses bør derfor variere fra prosjekt til prosjekt.

Det går an å bruke begge disse to avgrensingsmåtene samtidig og å bruke dem uavhengig av hverandre, avhengig av hvilket uttrykk man skal studere. Ved noen studier vil det være nødvendig å avgrense samtiden bakover i tid med et kommunikativt minne som bakre grense. Ved andre studier vil det være naturlig å belyse et uttrykk fra da det dukket opp. På den måten trenger man ikke å sette ned et fast antall år. Ved prosjektet om Innvandrerbutikker i Trøndelag er det valgt å avgrense dokumentasjonen tilbake til 1980-90 tallet. Denne avgrensningen er naturlig knyttet til tidspunktet for da de første innvandrerbutikkene ble etablert i regionen.

2.5 Samtidsdokumentasjon

Ved museer kan dokumentasjon forklares slik:

«Med dokumentasjon forstår vi her all virksomhet som har som mål å skape, fremskaffe og tilrettelegge informasjon i form av dokumenter i vid forstand for oppbevaring og bruk ved et museum» (Gynnild 1997:28).

Denne dokumentasjonen kan være både av fortiden og av samtiden. Hvis det er dokumentasjon av samtid kalles det for samtidsdokumentasjon. Med *samtidsdokumentasjon* mener jeg innhenting av materiale og uttrykk (dokumenter) fra samtiden som kan oppbevares og brukes ved museet.

Denne dokumentasjonen skjer gjerne innenfor bestemte tema, det kan for eksempel være hverdag, idrett, arbeid, mat eller religion. Når slike temaer dokumenteres blir både de materielle og de immaterielle uttrykkene samlet inn. Med immaterielle uttrykk menes både praksis, fremstilling, kunnskap og ferdighet (Strøm 2010:14). Det materielle er fysiske uttrykk, for eksempel gjenstander eller bygg. Det immaterielle uttrykket er ikke fysisk, det som dokumenteres er handlingen som skjer, og prosessen. Ved dokumentasjon av innvandrerbutikker har den fysiske butikken blitt dokumentert gjennom fotografi, mens de immaterielle uttrykkene har blitt samlet inn gjennom intervju og observasjon.

Det er viktig å dokumentere både det fysiske uttrykket og kunnskapen bak. Hvis det er en matkultur som er uttrykket er det viktig å dokumentere den, men like viktig er det å dokumentere kunnskapen og kulturbæreren (Strøm 2010:15). Det er ofte sammenhenger

mellom et immaterielt uttrykk og et materielt uttrykk, og gjennom å kombinere ulike dokumentasjonsmetoder kan disse sammenhengene vises. Immaterielle uttrykk har blitt viet mer oppmerksomhet siden 2007, da konvensjonen om den immaterielle kulturarven ble ratifisert i Norge.² Konvensjonen har fokus på tradering av eksisterende immaterielle uttrykk, en del av dette arbeidet er selvfølgelig dokumentasjon av uttrykket.

Metoder for dokumentasjon er oftest kvalitative, men kvantitative metoder benyttes også. Hvilke metoder som brukes og hva som fokuseres på er avhengig av hva formålet med dokumentasjonen er (Berkaak 2003:45). Typiske kvalitative metoder som brukes er samtaler, intervju, beskrivelser og filmopptak (Gynnild 1997:29). Materiale som samles inn kan være gjenstander, oppmålinger, kart, bøker, aviser og statistiske opplysninger (Gynnild 1997:29). Ved bruk av disse metodene og innsamling av dette materialet vil museet oppnå en helhetlig samfunnsdokumentasjon, noe som er målet med samtidsdokumentasjon.

2.6 Nettverk for samtidsdokumentasjon

I nordiske land finnes det nasjonale nettverk som arbeider med samtidsdokumentasjon og spørsmål rundt samtid. Samdok i Sverige er et nettverk for museer som arbeider med samtid og samtidsinnsamling som ble stiftet i 1977. I dag er rundt 80 institusjoner med i nettverket, de fleste er museer (Axelsson 2011:178). Opprinnelig var Samdok organisert slik at medlemmene var delt opp i grupper, eller pooler, som hadde sitt eget ansvarsområde, eller spesialfelt. Dette fungerte ikke som ønsket og Samdok omorganiserte arbeidsmåten i 1997 (Axelsson 2011:179). Fokuset i gruppene var for eksempel industri og endringer i levemåten, disse endringene var på 1990-tallet ikke så markante lenger. Andre ting og uttrykk ble viktige å dokumentere, ved hjelp av andre og nye strategier. Samtidssekretariatet som ble opprettet organiserte dette arbeidet, men ble nedlagt i 2011. I dag baserer nettverket seg mer på prosjekter, og forsker, og dokumenterer i samarbeid med de tilsluttede institusjonene.³

Det norske nettverket Samtidsnett er organisert på en lignende måte, hvor museene selv setter premisser for hva de skal arbeide med i nettverket. Dette nettverket vil bli presentert mer i

² UNESCOs konvensjon av 17.oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Ratifisert av Norge den 17. januar 2007.

³ Databasen til Samdok viser alle prosjektene som har blitt gjennomført frem til 2011: <http://samdok.sverigesmuseer.se/>

kapittel 4. Samtidsnettverket TAKO i Finland, opprettet i 2009, er organisert slik som Samdok var før 1997 (TAKO 2009). På Nordisk nivå finnes det også et nettverk, Norsam. Dette nettverket arrangerer seminarer og konferanser. De satser på å styrke det faglige samarbeidet og har gjennomført noen prosjekter på tvers av landegrensene (Norsam 2014). Alle disse nettverkene for samtidsdokumentasjon har opphav i de samme tankene fra rundt 1970-tallet.

3. Samtid i kulturpolitikken

I dette kapitlet undersøkes hvordan, og når, samtid kom inn som et sentralt tema i kulturpolitikken. Spesielt vil det bli belyst hva slags kulturpolitiske føringer som ligger til grunn for dagens forståelse av samtid og samtidsdokumentasjon. Samtidsdokumentasjon og samtid kom inn i det norske språket fra Sverige og deres arbeid med Samdok. Langsomt kom det også inn i bevisstheten til museer og kulturpolitikk på 1970-tallet, og for fullt på 1990-tallet.

3.1 Museumspolitikk

Siden 1970-tallet har det kommet en rekke stortingsmeldinger og andre kulturpolitiske føringer om museum og museumspolitikk. Disse føringene gir museene muligheter, men også begrensninger. Politikken sier noe om hva staten vil at museene skal satse på, og det sier noe om hva museene kan søke penger til. Hvis en søknad er begrunnet med utgangspunkt i et satsningsområde er sjansen mye større for å få innvilget penger, enn hvis den ikke har en slik begrunnelse. Det er blant annet Kulturrådet som forvalter en del av pengene og som deler ut midler med bakgrunn i søknader. Når Kulturrådet lyser ut midler tar de utgangspunkt i stortingsmeldingene. Kulturpolitikken gir signaler om hvilken retning staten vil at museene skal gå. Gjennom politikken blir det også lagt konkrete føringer for prosjekter som får pengestøtte. Til tross for signaler og føringer står museer i Norge fritt til å samle, formidle og forvalte hva de vil. De står ikke under noen sterk statlig styring.

3.2 1970-tallet

Stortingsmelding nummer 93 *Om museumssaken* fra 1971-1972 er den første meldingen som sier mye konkret om hva museer skal arbeide med og hva de skal fokusere på. På denne tiden skjedde det et skifte i norsk museumspolitikk. Staten opprettet tilskuddsordningen og stadig flere akademikere kom inn i museene (Eriksen 2010:66). Museene ble på denne tiden kritisert for å være tempeler for fortiden, og for å tenke lite på fremtiden. Samtiden ble ikke viet mye oppmerksomhet og ble lite dokumentert, det var bevaring og formidling av fortiden som var museets hovedoppgaver.

Den «nye museologien» på 1970-tallet må sees i sammenheng med en kulturpolitikk i endring. En del av endringene handlet om fokus på identitet og publikum (Eriksen 2010:66).

Et viktig vendepunkt for museene i denne perioden er stortingsmelding nummer 93, (1971-72). Den legger grunnlaget for at halvoffentlige museer blir en del av tilskuddsordningen, altså at de får statsstøtte. Dette ga museene sikrere faste økonomiske rammer, og en offentlig anerkjennelse (Eriksen 2009:104). Flere nye museer etableres rundt denne tiden. Den nye museologien ser etter nye innfallsvinkler på museene sitt arbeidsfelt. Fokuset endrer seg fra ensidig opptatthet av historiske gjenstander til en mer individbasert tankegang. *Folk flest* skal kunne finne sin historie, og museene skal tjene samfunnet. En naturlig konsekvens av perspektivutvidelsen på denne tiden er mer fokus på samtid.

I min analyse av stortingsmelding nummer 93. (1971-72) har jeg funnet ut at begrepet samtid ikke blir brukt, men at ideen om samtid er tilstede. Det legges til grunn en føring om at museer skal fokusere mer på moderne tid og at fokuset skal legges inn i arbeidet til museet. Det virker som om samtid skal være et ekstraområde for museet, og ikke noe hovedfokus for museer flest. Samtidig trekkes det frem at: «De museer som skal følge med ved å samle på aktuelle og moderne gjenstander må innstille seg på et akselererende tempo i utviklingen.»⁴ Museene må altså være oppmerksomme på raske samfunnsendringer. *Aktuelle og moderne gjenstander* tolker jeg som samtid, men fokuset her er på gjenstander, og ikke nødvendigvis historier fra samtiden eller verdien en gjenstand har. Temaer som er aktuelle på denne tiden kan være innsamling av gjenstander fra sjøfartshistorien, jernbanen, skogbruk eller posthistorien. Her er det fokus på at dette er næringer i endring, og at det derfor vil komme flere gjenstander fra disse næringene som ikke lenger er i bruk og derfor kan flyttes til museum.

De kulturpolitiske stortingsmeldingene fra 1980-tallet er lite relevante for samtidsarbeid ved museum, de vil derfor ikke bli drøftet i denne oppgaven. Den første viktige meldingen som omhandler samtidsarbeid kom på begynnelsen av 1990-tallet. Grunnlaget for denne ble derfor lagt på 1980-tallet uten at det er særlig synlig i de politiske føringene på denne tiden.

3.3 1990-tallet

Stortingsmelding nummer 62 *Kultur i tiden* fra 1991-1992 er et gjennombrudd for samtid som tema ved norske museer. I min analyse har jeg funnet ut at begrepet samtid har blitt

⁴ St. meld. nr 93. (1971-72) Om Museumssaken, s 12.

brukt jevnt gjennom hele denne meldingen. Hvorfor samtidig har blitt så relevant, kan oppsummeres med dette sitatet:

«Med den samfunnsomforming som preger vår tid, er det en særlig utfordring å ta vare på vår nære fortid. Dramatiske endringer i næringsstrukturer og bosettingsmønstre har skapt en rekke nye oppgaver for kulturvernet. Overgangen til et etterindustrielt samfunn har gjort det nødvendig å sette et særlig søkelys på behovet for å bevare tekniske og industrielle kulturminner, og for å dokumentere et representativt utvalg av det enorme gjenstandstilfanget som karakteriserer et moderne overflodssamfunn.»⁵

Det som er i fokus er gjenstandene fra samtiden og nær fortid, mest på grunn av store endringer. I tillegg skrives det i stortingsmeldingen at selve dokumentasjonen også er et forsømt felt, ikke bare innsamlingen. Og det fremheves at:

«Vi risikerer at de gjenstander som preget vår tilstedeværelse for bare ti, tjue og tretti år siden blir fjerne minner som bare kan gjensees på bilder. Mye av gjenstandskulturen fra våre foreldres tid er allerede i ferd med å gå tapt.»⁶

Her er det altså snakk om en gjenstandskultur, altså både den fysiske gjenstanden og det immaterielle rundt gjenstanden, blant annet fortellingene og bruken av dem. Departementet ser at det er et behov for å dokumentere. Som resultat av dette er det en økt satsning på samtidig i form av tildelinger til ulike samtidsprosjekter, og disse prosjektene blir prioritert på slutten av 1990-tallet.

Hvorfor det er så viktig å dokumentere samtiden, går meldingen også inn på og vurderer. Det hevdes at samtiden har en nøkkelfunksjon i formidlingen av den fjernere historien.

«Trekker man linjene bakover fra det folk kjenner igjen fra tidligere faser i sitt liv, får også den fjernere fortiden større appell. Særlig overfor barn og unge er det grunn til å tro at det er mulig å skape interesse og nysgjerrighet ved å gå veien om den nære fortid.»⁷

⁵ St. meld. nr. 62. (1991-92) Kultur i tiden, s 218.

⁶ St. meld. nr. 62. (1991-92) Kultur i tiden, s 224.

⁷ *ibid*, s 224.

Utviklingen rundt samtid på 1990-tallet var stor, både i form av dokumentasjon og innsamling, og det ble stadig mer vanlig og naturlig for museer å arbeide med spørsmålene. Et felt som knytter seg til samtid er arbeidet med kulturelt mangfold. Spesielt museumsutredningen fra 1996, *Museum. Mangfold, minne, møtestad*, har fokus på dette i tilknytning til museet.⁸ Utredningen bruker ikke begrepet samtid, men lignende begreper for å betegne tema. Blant annet brukes *nyere tids kulturhistorie og 1900-tallets materielle kultur*. I meldingen står *mangfold* i form av *kulturelt mangfold* i fokus. Dette mangfoldsfokuset har i ettertid vist seg å være viktig for samtidsdokumentasjon, og flere av prosjektene har startet opp med bakgrunn i mangfold som tema.

3.4 2000-tallet

På 2000-tallet har det kommet tre relevante stortingsmeldinger om kultur og museum, en tidlig i 1999-2000, en melding i 2002-2003 og en i 2008-2009. I disse tre stortingsmeldingene har man gått vekk fra bruken av ordet samtid. Innholdet i begrepet samtid, altså kulturuttrykk fra vår tid, er inkludert i meldingene, men det nevnes kun sporadisk. Det interessant å merke seg at begrepet blir så lite brukt, kun et tiår etter at stortingsmelding nummer 62 *Kultur i tiden* hadde samtid, både innhold og begrep, som viktig fokus. Andre tema og fokusområder blir trukket frem som viktigere i disse nyere medlingene, noe som fører til at samtid blir lite nevnt. Jeg her se på hvordan samtid kommer til uttrykk i meldingene på 2000-tallet.

Stortingsmelding nummer 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk mot 2014* svarer på kritikken museer har fått for å være for lite opptatt av samtid og hva folk er opptatt av. Den retter fokus mot mer dokumentasjon av industrialismen og industrielle kulturminner. Masseproduksjon er en del av dette, samt arbeidet med teknisk-industrielle kulturminner.⁹

Det fremheves også at samtid er et globalt felt, og at det dermed ikke lenger finnes lokale skiller som kan opprettholdes. Samarbeid museer seg imellom er derfor vesentlig for å unngå overlappende instanser og udekte felt. Det å arbeide med samtid stiller andre krav til

⁸ NOU 1996:7 (1996). *Museum. Mangfold, minne, møtestad*.

⁹ St. meld. nr 48. (2002-2003) *Kulturpolitikk mot 2014* s 55.

museene og deres oversikt over gjenstander. Museet blir definert som en samfunnsinstitusjon, altså at museet skal være tilstede i samtiden og formidle om fortid i samtid.¹⁰

Stortingsmelding nummer 49 (2008-2009) *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying* påpeker det samme som meldingen fra 2003, at et av hovedmålene til museer er å ha fornying og å være en viktig samfunnsinstitusjon. En del av dette er å ha en aktiv samfunnsrolle. Å ha en aktiv samfunnsrolle vil si å være en arena for lokalbefolkningen, stille spørsmål og informere. På en naturlig måte kommer samtid inn her, for eksempel ved at man forsker på og dokumenterer lokale kulturer og uttrykk.

Framtidas museum trekker ikke frem samtid som et spesielt område, men den trekker frem flere prosjekter som har blitt gjennomført og blir gjennomført på museer. Dette viser at samtid har blitt et anerkjent arbeidsfelt og en selvsagt del av arbeidsfeltet til flere museer. Meldingen påpeker at museet selv er ansvarlig for hva som dokumenteres og at museet velger fritt.

«De enkelte museumsinstitusjonene har et selvstendig faglig ansvar for å bestemme hva som skal innlemmes i samlingene, basert på hvilket tematiske og/eller geografiske ansvarsområder som er definert for institusjonene.»¹¹

Det trekkes også frem et par spesielt viktige dokumentasjonsområder som museer skal legge særlig vekt på. Det er kystkultur, industri og servicenæringer, økologi og miljøvern, handlingsbåren kunnskap og den flerkulturelle utfordringen.¹² Det meldingen omtaler som *den flerkulturelle utfordringen* kalles til daglig for inkluderings- og mangfoldsarbeid. Slikt arbeid kan ta mange ulike former, og jeg tror at målet med å nevne det i meldingen er at museum skal tenke mangfold når de arbeider, også når de arbeider med samtidsdokumentasjon.

¹⁰ St. meld. nr 48. (2002-2003) Kulturpolitikk mot 2014 s 138.

¹¹ St. meld. nr. 49 (2008-2009) *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying.* s 145

¹² St. meld. nr. 49 (2008-2009) *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying.* s 81

3.5 Museumspolitiske føringer

De ulike stortingsmeldingene og utredningene viser at samtid/nyere tid har vært tilstede i den kulturpolitiske tankegangen helt fra 1970-tallet. Samtidsfokuset blir stadig mer gjennomtenkt, og stadig mer spesifisert. I starten var det aktuelle og moderne gjenstander som kom til kulturen og deretter forsvant fra den i et akselerende tempo. På 1990-tallet har det blitt mer allsidig, og flere uttrykk blir inkludert i samtidsankegangen. Også mangfoldsarbeid og inkluderingsarbeid blir betegnet som samtid utover på 2000-tallet. På denne tiden trekkes også det immaterielle frem som samtid, i tillegg til det materielle.

Museumspolitikken legger opp til en del krav og føringer for museene. Mange av museene følger de føringene som blir lagt, og da kanskje med bakgrunn i økonomiske hensyn som må bli tatt. Føringer kommer ikke bare fra politikken, men museene jobber med tema som vekker interesse hos andre og som siden blir en del av museumpolitikken og den nasjonale kulturpolitikken. Hovedformålet til den overordnede kulturpolitikken mener jeg er å påvirke hvilke kulturuttrykk som produseres og formidles. Kulturpolitikken er samtidig reaksjoner på det som skjer i kulturlivet og det som vedtas er signaler om hvilken vei politikerne ønsker at kulturlivet skal bevege seg. En del av kulturpolitikken kommer til syne i hvordan de økonomiske midlene blir prioritert og delt ut til ulike prosjekter ved museer.

4. Samtidsprosjekter ved museer

De politiske føringene for samtidsdokumentasjon ble altså lagt på 1990-tallet, og det virker i dag som om det er en naturlig og selvsagt del av mange museers virksomhet. Gjennom å presentere noen prosjekter undersøkes i dette kapittelet hvordan samtid kommer til uttrykk i dagens prosjektarbeider. Det trekkes frem hvilke tema og metoder som velges, og gjennom prosjektene vises det at samtid har ulikt utgangspunkt og fremstilling.

4.1 Museets oppgave

Dagens definisjon av hva et museum skal være og bør gjøre, lyder slik:

"Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed.» (ICOMs statutter, artikkel 3, paragraf 1)

Definisjonen legger vekt på materielle og immaterielle vitnesbyrd¹³, uten å legge vekt på om det er eldre eller nyere. Museer samler inn kulturarv som både er fortid og samtid. Tidligere samlet museene inn deler av kulturen som var på vei til å forsvinne, men som ble sett på som viktige nok til å bli tatt vare på. Nå er samfunnet i så rask endring at museene ser at samtiden forsvinner før den er forbi eller avsluttet, og dermed også før den oppfattes som kulturarv av folk. Det har derfor for mange museer falt naturlig og selvsagt at det er deres oppgave å ta vare på vår flyktige kultur. Ved å samle inn og formidle om samtiden har museene en større nærhet til samfunnet de er en del av (Pedersen 2010:59). Samtiden settes ofte i relasjon til fortiden, og gjør fortiden aktuell for dagens besøkende.

Ulike museer har i arbeidet med samtid ulike forståelser av innholdet i begrepet.

Dette vil si at arbeid med samtid hos et museum, ikke nødvendigvis er det samme type arbeidet med samtid hos et annet museum. For eksempel kan prosjektet om

Innvandrerbutikker i Trøndelag like godt defineres som et rent mangfoldsprosjekt, i stedet for et samtidsprosjekt. Dette skillet er ikke bare å finne hos ulike museer, men også i definisjonen hos museet og hos staten. En del av inkluderings- og mangfoldsarbeidet er

¹³ Slike vitnesbyrd kan også forstås som materielle og immaterielle uttrykk.

definert som samtidsarbeid nasjonalt sett, mens lokalt kan museer definere det som noe annet. Eller omvendt, museer lokalt definerer håndverksarbeidet deres som samtidsarbeid, mens nasjonale føringer ikke definerer deres håndverksarbeid som samtid.

Ofte arbeides det prosjektbasert med samtidstematikk. Noe som betyr at midlene til arbeidet baserer seg på prosjektmidler. Et prosjekt blir gjerne tilpasset med tanke på utlyste midler. Dette kan føre til at prosjekt som et museum definerer som et mangfoldsprosjekt like godt kunne ha vært definert som samtidsprosjekt. At samtidsarbeidet er prosjektbasert betyr forøvrig også at det er enkelt å søke penger til slike prosjekter og at det på denne måten ikke blir en del av det daglige arbeidet til museet. Samtid, og spesielt prosjektbasert arbeid, kan fort oppleves som en ekstraoppgave hos museene. Mange av disse samtidsprosjektene har fått støtte fra Kulturrådet, og noen av disse vil bli presentert videre.

4.2 Kulturrådet

Kulturrådet ble opprettet i 1964 og har siden da skiftet navn og blitt slått sammen med andre aktører flere ganger. Det startet som Norsk Kulturråd som ble hetende Kulturrådet etter å ha blitt slått sammen med museums- og arkivdelen av det tidligere ABM-utvikling i 2011/2012.¹⁴ Kulturrådet arbeider med mange felt innenfor kultur i Norge, og et av feltene er museumsutvikling. Hovedoppgaven er å forvalte og fordele økonomiske midler. Institusjoner kan søke midler ut i fra en årlig utlysning. Utlysningsteksten er basert på målene fra stortingsmeldingene om kultur og museum, og premissene for fordeling av midlene blir lagt av Kulturdepartementet hvert år i forbindelse med statsbudsjettet. Kulturrådet har midler til museumstiltak og museumsutvikling i post 77, og posten består av ulike støtteordninger. En av disse støtteordningene retter seg mot prosjekter og utviklingstiltak ved arkiv og museum.¹⁵ Institusjoner kan søke midler fra denne ordningen, og det er i 2014 fire prioriterte områder:

- Fornøyelse, nettverk og kompetanseutvikling
- Forvaltning og tilgjengeliggjøring av samlinger
- Formidling og dialog
- Forskning

¹⁴ Kulturrådet.no (2014). "Organisasjonen."

¹⁵ Kulturrådet.no (2014). "Støtteordninger/arkiv og museum - prosjekt og utviklingstiltak."

Kulturrådet har gitt støtte til veldig mange prosjekter. Ikke mange av prosjektene er direkte knyttet til samtid, men det finnes en del. Her vises et utvalg av prosjektene som omhandler samtid og samtidsdokumentasjon. Det er linker til prosjektenes hjemmesider eller søknader til Kulturrådet tilgjengelig i vedlegg 1. Alle sitatene og informasjonen om prosjektene er hentet fra kildene som er oppgitt i vedlegg 1. Det fokuseres på tema til prosjektene og fremheves hvilke metoder som har blitt brukt i arbeidet.

4.2.1. Norvegiska romá - norske sigøynere. Ett folk - mange stemmer

Prosjektperiode 2010 -> pågående. Utstilling i 2014. Interkulturelt Museum, Oslo.

«Utstillingen viser bruddstykker fra norske romás historie, kultur, tradisjon og liv i dagens Norge gjennom film, fotografi, intervjuer, avisutklipp, tekst, gjenstander og andre kilder. Den bygger på et flerårig innsamlings- og dokumentasjonsprosjekt Interkulturelt Museum har gjennomført siden 2010 i samarbeid med det norske rommiljøet.»¹⁶

Invitasjon til utstillingsåpning av utstillingen knyttet til dokumentasjonsprosjektet om norske sigøynere.

September 2014, Oslo,
Interkulturelt Museum.

invitasjon

Interkulturelt Museum har gleden av å invitere til utstillingsåpning søndag 14. september kl 13

Norvegiska romá – norske sigøynere
Ett folk – mange stemmer

Åpning ved statsminister Erna Solberg

Velkommen!

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

om; interkulturelt museum
Tøyenbekken 5, 0188 Oslo • www.oslomuseum.no

¹⁶ Sitat fra beskrivelsen av prosjektet på museet sine nettsider. Se vedlegg 1.

4.2.2. Innvandrerbutikker i Trøndelag

Prosjektperiode: 2013-2014. Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum og Statsarkivet i Trondheim.

«Prosjektet har som mål å dokumentere innvandrerbutikker i Trøndelag gjennom intervju, fotografi og arkivalia. Alle som bor i Norge skal kunne finne noe om seg selv i arkivet.» Se utfyllende beskrivelse i neste kapittel og vedlegg 2.

4.2.3. Uhørte stemmer og glemte steder – fortellinger fra utviklingshemmedes historie.

Prosjektperiode: 2009-2013. Nasjonalt prosjekt. Nettutstilling.

«Prosjektets mål har vært å samle inn og formidle informasjon og beretninger fra og om etterkrigstidas sentralinstitusjoner for utviklingshemmede, fra HVPU-reformen og fra utviklingen på dette området fram til i dag.»¹⁷

4.2.4. Himmelen over Sørlandet

Prosjektperiode: 2010-2011. Utstilling i 2011. Vest-Agder Museum.

«Blant annet 30 bidrag av kvinner og menn ble presentert i utstillingen, og deltakerne var mellom 30 og 85 år gammel. Totalt sett omfattet det innsamlede materialet brev, dikt, livsfortellinger, fotografier, malerier, videoopptak og lydopptak av stemme, musikk, andakt eller bønn.»¹⁸

Bilde fra utstillingen Himmelen over Sørlandet ved Vest-Agder Museum, 2011. Foto: Arve Lindvig, Vest-Agder Museum.

¹⁷ Sitat fra prosjektets nettside. Se vedlegg 1.

¹⁸ Sitat fra museets nettside. Se vedlegg 1.

4.2.5. Det fleksible arbeidslivet

Prosjektperiode: 2014 -> pågående. Norsk Industriarbeidermuseum på Vemork.

«Målet med «Det fleksible arbeidslivet» er å studere endringer i arbeidslivet og gi en historisk dimensjon til et tema som i utgangspunktet har vært forsket på med samfunnsvitenskapelige metoder. Prosjektet er et samarbeid mellom elleve institusjoner som forvalter samlinger som kan belyse ulike aspekter ved temaet. Nettverk for arbeiderkultur og arbeidslivshistorie driftes av Norsk Industriarbeidermuseum på Vemork.»¹⁹

4.2.6. Boligfeltet på Maihaugen

Prosjektperiode: 1993 - pågående. Utstilling av husene med interiør på Maihaugen.

«Boligfeltet består av eneboliger fra 1900-tallet. Her danner hus og gjenstander fra vår nære fortid komplett innredede hjem.»²⁰ Boligfeltet vil bli trukket frem som eksempel i kapittel 6.

4.2.7. Jødisk liv og tradisjon i Norge

Prosjektperiode: 2013-2014

«Jødisk Museum i Oslo og Jødisk Museum i Trondheim er gått sammen om å lage en serie filmer for å styrke formidlingen ved begge institusjonene. Filmene skal dokumentere norskjødiske ritualer og tradisjoner, og vil bli brukt som en del av et større opplysnings- og undervisningsopplegg.»²¹

4.2.8 Oppsummering

Denne listen med prosjekter viser litt av mangfoldet innenfor samtidsarbeid og samtidsdokumentasjon. Prosjektene viser at Kulturrådet gir støtte til mange ulike tema innenfor samtid. Disse syv prosjektene er alle innenfor samtidstema, men ikke alle presiserer at prosjektet deres er et samtidsprosjekt. I denne listen med prosjekter er mange tema representert, blant annet industri, religion og etnisitet. Flere av temaene handler om utenforståenskap, altså at man som gruppe kan oppleve at man står utenfor storsamfunnet. Prosjekter som formidler disse historiene er derfor av betydning for disse gruppene. Disse prosjektene kan derfor bli sett på som mangfoldsarbeid, slikt arbeid som stortingsmeldingene

¹⁹ Sitat fra prosjektets søknad til Kulturrådet. Se vedlegg 1.

²⁰ Sitat fra museets hjemmeside. Se vedlegg 1.

²¹ Sitat fra prosjektets søknad til Kulturrådet. Se vedlegg 1.

fokuserte på helt i starten av 2000-tallet. Noen av prosjektene satser på formidling og noen på dokumentasjon.

I denne listen over prosjekter tas det også med hvilke metoder som har blitt brukt for å samle eller dokumentere. Det er både kvalitative og kvantitative metoder, hvor film, lydopptak og foto er metoder som går igjen. Formidlingen som er gjort i disse prosjektene er hovedsakelig knyttet til utstilling eller filmvisning.

4.3 Samtidsnett

Samtidsnett (nettverk for samtidsdokumentasjon ved museer) ble dannet av Norsk Museumsforbund i 1999, med bakgrunn i at Norge manglet et samarbeidsorgan som kunne hjelpe museer i gang med dokumentasjon. Nettverket skulle også koordinere prosjekter og fokusområder. Ved norske museer var samtidsdokumentasjon alt blitt et viktig arbeidsområde på 1990-tallet. Nettverket har i dag en koordinerende funksjon og medlemmene (museene) møtes for å lære av hverandre. Administrasjonen holder til på Maihaugen, De Sandvigske Samlinger. Leder for Samtidsnett, Svein Gynnild, kan mye om tanken bak nettverket og prosjektene som nettverket har arbeidet med.²² Målet til Samtidsnett er å bidra til en aktiv innsamling av samtid, basert på et bevisst utvalg og tolkninger av dagens samfunn (Gardåsen og Haave 2012:293). Arbeidet skjer på de deltagende museene sine premisser og arbeidet skjer gjennom prosjekter av ulik art.

Nettverket har frem til i dag arbeidet med tre store prosjekter. Det er *Dokument 2000*, gjennomført i perioden 2000-2003 (Hjemdahl 2004), *På sporet av den tapte samtid*, gjennomført 2006-2009 (Berkaak 2009) og *Samtidskoden*, gjennomført i perioden 2011-2013 (Talleraas 2014). I prosjektet som er satt i gang nå, ønsker museene som er en del av nettverket å belyse hvilke gjenstander fra vår tid som samles inn. Mange museer har den siste tiden arbeidet med innsamlingsplaner og innsamlingsstrategier og nettverket ønsker å belyse utfordringer knyttet til det. Prosjektet skal avsluttes i 2015.

Samtidsnett arbeider ikke bare med nasjonale prosjekter, men også med prosjekter i Norden. Dette arbeidet koordineres gjennom Nordiske nettverket for samtid, Norsam. Gjennom

²² Intervju med Svein Gynnild, 13.mai 2014, Lillehammer

Norsam har Samtidsnett vært med i tre prosjekter. Det er *Brød i Norden* (Fägerborg og Gynnild 2011), *På ny kurs – museer dokumentasjon og samtid* (Fägerborg og Gynnild 2007) og *Konsumpsjon og livsstil i Norden* (Martinussen 2001).

4.4 Samtidsprosjekter

De prosjektene som trukkes frem her viser bredden av tematikk som blir tatt opp og uttrykk som blir betegnet som samtid. Samtid er ikke en bestemt ting eller et avgrenset tema, det er ikke ett bestemt kulturelt uttrykk som kan defineres og avgrenses. Prosjektene viser at det er både materielle og immaterielle uttrykk. At samtidsprosjekter har så ulik form krever også ulike tilnæringsmåter og metoder for dokumentasjon, noe som kommer frem i presentasjonen av prosjektene. Det er lite problematisering rundt begrepene samtid og samtidsdokumentasjon (Berkaak 2003:39). I disse prosjektene er det lite teoretisk arbeid knyttet til begrepene og det utredes sjeldent metodisk. Samtidsnett gjør her en viktig jobb, både for å definere og avgrense begrepene og for å utrede begrepene metodisk. For å utvikle samtidsarbeidet enda mer hadde det vært optimalt om det ble problematisert rundt begrepene.

5. Innvandrerbutikker i Trøndelag

Prosjektet *Innvandrerbutikker i Trøndelag* er gjennomført fra 2013-2014, i samarbeid mellom SAT og Sverresborg (MiST). Prosjektet tar utgangspunkt i innvandrerbutikker i hele Trøndelag og dokumentasjon av disse gjennom fotografi, arkivinnsamling og intervju. Prosjektet ønsker å dokumentere butikkenes historie slik at etterkommere, forskere og andre kan finne spor etter det kulturelle mangfoldet som preger Trøndelag i dag.

Som sagt i innledningen har jeg selv vært prosjektansatt og arbeidet med denne dokumentasjonen frem til høsten 2014. Jeg ble engasjert i prosjektet da jeg var i praksis ved Sverresborg høsten 2013, sammen med medstudent Ingebjørg Sivertsen. Når det brukes «vi» i denne delen av oppgaven menes alle prosjektansatte, men hovedsakelig Ingebjørg og meg. Dette fordi det var vi to som i all hovedsak gjennomførte intervjuene. I praksisperioden ble det dokumentert ni butikker i og rundt Trondheim. Det var midler igjen i prosjektet slik at vi to som hadde vært i praksis kunne fortsette med dette arbeidet, og vi ble derfor ansatt i en prosjektstilling ved SAT. Gjennom arbeidet i denne stillingen ble det dokumentert ytterligere fem butikker i Nord- og Sør-Trøndelag. Det har også blitt utarbeidet en del av en utstilling på Arkivsenteret Dora, en kalender for 2015, en kronikk og en rapport om prosjektet. Utstillingen blir presentert i vedlegg 3. Kronikken kan leses i vedlegg 4.

Prosjektet søkte og fikk i 2013 støtte fra Kulturrådet (se vedlegg 2). Det ble søkt midler fra Post 77, Utviklingsmidler for museum og arkiv. I utlysningsteksten til disse midlene nevnes det flere ulike formål og kriterier til bruk av midlene. Samtid eller samtidsdokumentasjon som begreper er ikke brukt i utlysningsteksten, men hovedformålet til generell prosjektstøtte er at arkiv og museum skal være aktive og aktuelle samfunnsinstitusjoner og at de skal fornye seg.²³ Av de fire prioriterte områdene som museer oppfordres til å arbeide med kan to av områdene knytte seg prosjektet om innvandrerbutikker. Det er ett av punktene under fornyelse; dokumentasjon og formidling av minoritetskultur og det multikulturelle samfunn. Formidling og dialog er det av de andre punktet, og i prosjektet er det fokus på inkludering og dialog med innehaverne av butikkene.

²³ Kulturrådet.no (2014). "Støtteordninger/arkiv og museum - prosjekt og utviklingstiltak."

5.1 Definisjon av innvandrerbutikker

Begrepet innvandrerbutikk er noe flertydig og har varierende innhold. I de fleste tilfeller mener man en matbutikk. Det er to større leksikon som definerer innvandrerbutikker i Norge, Wikipedia og Store Norske Leksikon. I følge Wikipedia er en innvandrerbutikk:

«(...) en butikk drevet av en innvandrer. Butikkene er mest kjent for å ha et bredt utvalg av frukt og grønt, men selger ofte andre varer i tillegg. Varene er ofte importert og har et mer eksotisk preg enn butikker med norsk standardsortiment.»

I følge Store Norske Leksikon er en innvandrerbutikk en:

«(...) moderne variant av «butikken på hjørnet», små butikker som er eid og/eller drevet av enkeltpersoner eller familier med en annen kulturell bakgrunn enn «etniske» norske. Vareutvalget består for det meste av frukt og grønnsaker og produkter som er bedre kjent i innehavernes hjemland enn i Norge.»

Disse to definisjonen er ganske like, det er snakk om varer, med hovedvekt på frukt og grønt. Varene som selges har et eksotisk preg og innehaver er betegnet som «ikke norsk». Prosjektet tok utgangspunkt i disse to definisjonen da det startet, men det har vist seg at definisjonen ikke er helt dekkende for butikkene i Trøndelag. Definisjonen passer bedre for butikker i Oslo-området, hvor butikkene og kundegrunnet er større. Definisjonene til de to leksikonene vil forklares og det vil drøftes om hva som betegner en innvandrerbutikk i Trøndelag.

5.1.1 Definisjon innvandrerbutikk i Trøndelag

En innvandrerbutikk defineres av begge leksikon som en butikk som selger mye frukt og grønt. Prosjektet har vist at kun noen av de sentrumsnære butikkene i Trondheim har et stort utvalg av frukt og grønt hele uka. I byen er det varelevering opptil flere ganger i uka, og slik kan de tilby et bredt utvalg hver dag. I distriktet derimot er utvalget av frukt og grønnsaker mindre, det er gjerne varelevering annenhver uke, det vil si at det kun kommer inn fersk frukt og grønt sammen med den ordinære vareleveringen. For mange av butikkene vil det ikke lønne seg med en egen ekstra grønnsakslevering. Ute i distriktet er butikkene derfor mer avhengig av andre produkter for å holde i gang den daglige driften. Det er tydelig at flere av

distriktsbutikkene har et større utvalg av non-food produkter enn det butikkene har i Trondheim. Non-food vil si husholdningsartikler, klær, tepper og diverse annet.

Definisjonen sier ingenting om at vareutvalget kun gjelder mat, men den vanligste forståelsen av en innvandrerbbutikk er at det er en matbutikk. Som sagt har mange av butikkene, og spesielt i distriktet, andre varer i tillegg. Noen av innehaverne driver med annen virksomhet ved siden av butikken, det kan være frisørsalong, restaurant, systue eller teppehandel. Det kan diskuteres om disse virksomhetene også er innvandrerbbutikker. I prosjektet er de ikke betegnet som det, men innehaverne som har matbutikk og annen virksomhet ved siden av, er inkludert. Prosjektet har da også dokumentert den andre virksomheten i tillegg til matbutikkdriften.

5.1.2 Matkultur

En del av svaret på hva en innvandrerbbutikk er, ligger i begrepet *matkultur*. Matkulturer endrer seg stadig, slik blir norsk matkultur påvirket utenfra og forandret. En del matvarer, produkter og retter som er tilgjengelig i innvandrerbbutikkene blir betegnet som fremmede. De er fremmede fordi de ikke er en del av den norske matkulturen. Det norske standardsortimentet, som det ene leksikonet viser til, kan være et utgangspunkt for hva norsk matkultur er. Tradisjonell norsk mat, slik som lutefisk, smalahove og lignende retter oppleves som eksotiske og spesielle, og det er mer sannsynlig å finne taco eller wok på kjøkkenbordet.

Kundene som kommer for å handle i innvandrerbbutikkene er med på å definere hva butikken er og hva den selger. Hvilke matvarer som selges, og fra hvilke matkultur disse varene kommer, er med på å bestemme hvilke kundegrupper butikken tiltrekker seg. De to definisjonene sier ingenting om kundegrupper, men prosjektet har vist at kundergrupper er en nøkkel til å forstå hva en innvandrerbbutikk er. Å ha innvandrere som kunder er ikke et kriterium for at en butikk skal bli betegnet som en innvandrerbbutikk. Derimot er det å ha en kundegruppe som etterspør varer fra en annen matkultur er avgjørende, og denne kundegruppen består ofte av innvandrere.

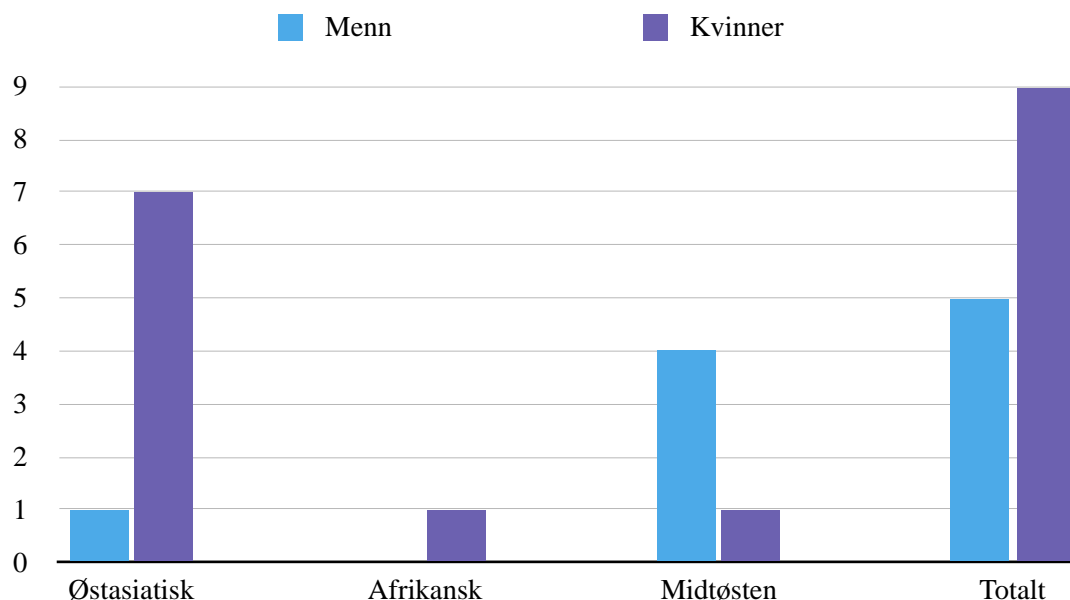
Definisjonen sier heller ikke noe om *hvor* innehaver må komme fra for at det skal klassifiseres som en innvandrerbbutikk. Wikipedia mener at det må være en butikk drevet av en innvandrer, og SNL mener at innehaver må ha en annen kulturell bakgrunn enn den norske. Geografisk opprinnelse er ikke vektlagt, men kulturbakgrunn eller matkulturbakgrunn er viktig. Det vil si at en innehaver til en innvandrerbbutikk har en opprinnelse i en annen matkultur enn den norske.

Definisjonen har ikke en geografisk begrensning. Selv om det kan virke som om alle med en annen matkultur som driver butikk driver en innvandrerbbutikk, er det ikke så enkelt. Vil man betegne en tysker eller svenske som driver butikk som en innehaver av en innvandrerbbutikk? Sannsynligvis ikke, det som er avgjørende er at opprinnelsesland og vareutvalget er noe mer eksotisk. Er vareutvalget «standard norsk», og ikke eksotisk vil man ikke omtale butikken som en innvandrerbbutikk. Det er altså et tett forhold mellom opprinnelsesland til innehaver og varene som selges i butikken. Er innehaver innvandrer og selger standard norsk mat vil man ikke betegne butikken som en innvandrerbbutikk. Er innehaver innvandrer og selger mer eksotisk mat, fra en annen matkultur enn den norske, vil man betegne butikken som en innvandrerbbutikk.

En slik forklaring vil oppsummert fungere for å definere en innvandrerbbutikker i Trøndelag. En innvandrerbbutikk i Trøndelag er en butikk som i all hovedsak selger mat. Denne maten er mat fra en annen matkultur enn den norske. Hvor denne matkulturen kommer fra varierer, men tre typer butikker skiller seg ut. Det er butikker med matkultur fra Øst-Asia, Afrika og Midtøsten. Innehaveren av butikkene har opprinnelse i en annen matkultur enn den norske, denne opprinnelsen sammenfaller med utvalget av mat som selges i butikken. Det vil si at en innehaver fra Midtøsten stort sett selger mat fra matkulturen i Midtøsten. Det samme gjelder for de to andre kategoriene.

5.2 Samtidsdokumentasjon av innvandrerbbutikker

I løpet av prosjektet har det blitt registrert 25 butikker som faller inn under definisjonen av innvandrerbbutikker i Trøndelag. Av de 25 butikkene i regionen har 14 blitt dokumentert. Grafen viser de dokumenterte butikkene sortert etter innehavers kjønn og hvilken matkultur de har opphav i.

Den lilla fargen viser kvinnelige innehavere, totalt ni av butikkene har kvinnelig innehaver. Flertallet av dem har opphav i en østasiatisk matkultur, det vil her si thai, vietnamesisk, og filippinsk. Det er én butikk med kvinnelig innehaver med opprinnelse i en afrikansk matkultur og tilsvarende én med opphav i matkultur fra Midtøsten. Den blå fargen viser mannlige innehavere, og totalt fem av butikkene har mannlige innehaver. Fire av dem har opphav i Midtøstens matkultur, mens en av dem har opphav i en østasiatisk matkultur. De mannlige innehaverne som driver butikk med matkultur fra Midtøsten, kommer fra over hele dette geografiske området. Den mannlige innehaveren med østasiatisk matkultur har opprinnelse fra Vietnam.

Det er problematisk å klassifisere butikkene ut fra matkultur eller geografisk opprinnelsessted. Når man besøker de ulike butikkene ser man tydelige forskjeller i varer og kunder, og man forstår at det finnes ulike matkulturer. I Trøndelag finnes det ikke pakistanske butikker eller indiske butikker. Disse kundegruppene oppsøker de butikkene som finnes og bestiller varer der. Slik oppstår det en slags hybrider av butikker, noe som er naturlig, for hvis etterspørselen er stor nok, vil innehavere ta inn varene. En av informantene fortalte oss at han kun kjente til rundt halvparten av varene han solgte i butikken. Resten av varene var ikke fra hans matkultur, men fra kundenes matkultur. Det er vanskelig å sette butikkene i båser, men for å forenkle bildet av butikkene har grafen blitt laget til denne oppgaven.

Gjennom de to hovedmetodene som har blitt brukt, intervju og fotografering, har både materielle og immaterielle uttrykk ved butikkene blitt dokumentert. Vårt forhold til mat er immaterielt, og dette har prosjektet fokusert på. Et av hovedspørsmålene i prosjektet har vært å undersøke hvordan innvandrerbbutikkene har endret matkulturen i Trøndelag. Gjennom å studere hva slags varer som er tilgjengelig i butikkene kan man få mye informasjon om dette forholdet. Innvandrerbbutikkene gir folk muligheten til å opprettholde sin matkultur, hvis det er annerledes enn den norske matkulturen. Samtidig gir butikkene også rom for nyskaping i den eksisterende matkulturen. Den norske matkulturen er i stadig endring, og påvirkes selvsagt av tilgjengeligheten av nye typer matvarer. Informantene forteller at mange av kundene er norske, og at de kommer for å prøve ut nye smaker og ingredienser.

5.2.1 Intervju

For å dokumentere innehaverne og butikkdriften ble det valgt å bruke kvalitative intervju. Det ble utarbeidet en intervjuguide med fast oppsett og formulerte spørsmål (se vedlegg 5), med utgangspunkt i en delvis strukturert tilnærming for intervju (Thagaard 2009:89). Det var faste tema, men informanten bestemte selv når temaene skulle bli tatt opp. Guiden ble brukt aktivt ved de første intervjuene, men senere i arbeidet ble det lagt mindre vekt på den. Det er to hovedårsaker til dette. Den ene er at vi som intervjuet ble mer drevne på samtaletemaene, vi fulgte flyten i samtalen og klarte å stille de rette spørsmålene uavhengig av intervjuguiden. Den andre årsaken er at informanten ble distraheret av guiden, og at de kikket på den hvis den lå på bordet i stedet for å lytte til våre spørsmål.

Intervjuguiden er bygd opp kronologisk, med fokus på butikkdriften og personlig historie. Det starter med spørsmål om bakgrunn, både barndom, utdanning og innvandrersak. Den største delen av intervjuet fokuserte på butikkdrift, hvordan en vanlig dag ser ut, hva slags kunder som kommer og fortellinger om både oppturer og nedturer med butikken. Et annet viktig tema som blir tatt opp handler om vareutvalget, altså om hva slags varer de selger og hvor de får varene fra. For eksempel om det er egen import eller import gjennom grossist.

Alle intervjuene ble tatt opp med digital opptaker og senere transkribert. Det er disse transkriberte intervjuene som utgjør hoveddelen av dokumentasjonen. Noen av informantene var skeptiske til opptakeren, men de glemte den raskt når samtalen kom i gang. Vi var opptatt

av å skape en god atmosfære rundt intervjusituasjonen, og prøvde å intervjuere innehavere utenfor butikken, eller på bakrommet til butikken. To av intervjuene er gjennomført i butikklokalet, bak disken. Disse to intervjuene er av merkbart dårligere kvalitet enn de andre. Informantene har ikke den samme tilliten til oss, og det var vanskelig å konsentrere seg, både for informantene og for oss som intervjuet.

En del av det å skape en god atmosfære var å bli litt kjent med informantene på forhånd av intervjuet. Dette ble gjort ved å besøke butikken noen ganger før intervjuet, fortelle om hvem vi var og hva formålet vårt var med prosjektet. Dette var ikke alltid like enkelt, og noen av intervjuene ble gjennomført uten at vi hadde hilst på informanten på forhånd.

Vi som intervjuet inntok en rolle som var hensiktsmessig for å få ønsket resultat ut av intervjuene, slik Thagaard beskriver i boka *Systematikk og innlevelse*. (2009:103). Dette ble gjort fordi vi merket at flere av innehaverne var skeptiske da vi sa at Statsarkivet var en del av prosjektet. Statsarkivet ga ikke alle informantene gode assosiasjoner. Vi som forskere ble assosiert med staten, og dermed noe som var kontrollerende. Dette valgte vi derfor å legge liten vekt på. Det som ble vektlagt var at vi som kom og intervjuet var studenter, og kom fra Sverresborg. Informantene hadde ikke noe forhold til museet, men de reagerte mer positivt på museet enn på Statsarkivet.

5.2.2 Fotodokumentasjon

Fotodokumentasjonen er både gjort av en profesjonell fotograf fra Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum og av prosjektansatte i forbindelse med intervjuet. Fotodokumentasjonen av butikkene slik de fremstår i dag er en viktig dokumentasjonskilde. Sammen med intervjuene gir disse to kildene et helhetlig bilde av hvordan butikkene ble drevet og så ut i 2014. En del av arbeidet med prosjektet var å søke etter eksisterende fotomateriale av innvandrerbutikker i Trøndelag. Dette viste det seg at det fantes veldig lite av. Fotodokumentasjonen av dagens butikker har derfor blitt en unik kilde.

God atmosfære betyr også at informanten skal føle seg trygg, og gjerne være på et kjent sted. Dette bildet viser Ingebjørg Sivertsen som er i gang med intervjuet av den ene informanten på Namsos. Vi fikk servert mat og drikke mens informantene ble intervjuet i butikkens bakrom. Foto: Anne Mette Gottschal, 2014.

5.3 Evaluering av prosjektet

En av kriteriene for at dokumentasjonsprosjektet fikk støtte fra Kulturrådet, var at det hadde overføringsverdi. Det vil si at metodene og fremgangsmåtene i prosjektet kan brukes av andre institusjoner eller av de samme institusjonene på andre steder i landet. Hvis for eksempel Telemark Museum ønsker å dokumentere innvandrerbbutikkene i Telemark, kan de ta utgangspunkt i prosjektet i Trøndelag. For at det skal kunne brukes av andre institusjoner lages det en projektrapport, i denne rapporten beskrives metoder, fremgangsmåter, resultater og utfordringer.

Hovedmålet til prosjektet er som følger:

«Prosjektet tar sikte på å dokumentere innvandrerbbutikkens virksomhet fra 1980/90-tallet og framover. Dokumentasjonen skal sikre spor etter folk med innvandrerbakgrunn og samtidig være med å sikre bredden i vår felles historie.»

Sitatet er hentet fra søknaden til Kulturrådet (se vedlegg 2) og viser prosjektets formål. Oppsummert har prosjektet gode resultater. 14 innvandrerbutikker har blitt dokumentert og dermed er bredden i vår felles historie styrket. I Trøndelag har dette dokumentasjonsprosjektet laget nye spor etter innvandrerbbutikkene, men det har vist seg å være vanskelig å dokumentere butikkenes virksomhet fra 1980/90-tallet. Stort sett er dagens butikker noen få år gamle, og eierskiftet er hyppig. Før prosjektet startet opp eksisterte det ikke arkiv etter innvandrerbutikker, og dagens butikker har ikke bevart arkiv etter tidligere butikker eller eiere. Det har derfor vært vanskelig å dokumentere innvandrerbbutikkers virksomhet tilbake til 1980/90-tallet, og fokuset har heller vært lagt på å dokumentere dagens butikkdrift.

Videre i dette kapittelet vil noen av utfordringene som prosjektet har møtt på i arbeidet med å nå målene presenteres. En kjent utfordring, enten det er et samtidsprosjekt eller noe annet, er for lite tid, både til forberedelser, utføring og etterarbeid. I søknaden (vedlegg 2) står det at prosjektet er ettårig, men siden prosjektet bare var halvferdig rundt jul 2013, ble det søkt om forlengelse til Kulturrådet. Dette ble innvilget, og prosjektet blir nå avsluttet i 2014.

5.4 Utfordring med kontakt

God kontakt med informantene i dette prosjektet har vært vesentlig for hvordan resultatet har blitt. For å bygge opp denne kontakten ble alle butikkene i Trondheim i starten av prosjektet besøkt, og senere i prosjektet besøkt på nytt og intervjuet i løpet av høsten 2013. Butikkene i distriktet ble kontaktet første gang våren 2014, og intervjuet like etterpå. Det har til tider vært vanskelig å etablere og opprettholde kontakt med butikkinnehaverne. Ikke alle innehaverne har villet blitt med i prosjektet, av ulike årsaker. Kontaktkoden har vært vanskelig å knekke i dette prosjektet, og jeg vil her se på noen av hovedutfordringene.

En generell utfordring med kontakten var at det var mange involverte ansatte og prosjektmedarbeidere, og flere som ikke var med hele prosjektperioden. For oss i prosjektet var det ikke noe problem, men for butikkeierne kunne det skape forvirring. Noen av butikkene har hatt besøk av prosjektet tre ganger, og hver gang har det vært forskjellige representanter. Dette skaper ikke en god dialog, og kanskje dette er en av grunnene til at noen av innehaverne ikke ville delta i prosjektet. En annen grunn til at noen av innehaverne i

Trondheim sentrum ikke ønsket å være med, var nok at besøkene ble gjort over så lang tid. Butikkene i sentrum ble besøkt i forarbeidet med prosjektet i 2012, og så ble de besøkt igjen våren 2013 da prosjektet ble satt i gang. Det var derimot ikke før høsten 2013 at selve dokumentasjonsarbeidet ble gjennomført hos butikkene. Det kan ha vært forvirrende at det tok så lang tid fra første kontakt til intervju og det kan ha ført til at noen av informantene som ble kontaktet tidlig ikke ville være med. Denne sporadiske kontakten uten god oppfølging og i kombinasjon med ulike personer som kommer hver gang, er nok hovedårsaken til at noen av innehaverne ikke ønsket å delta.

Prosjektet ønsket å engasjere informantene, ta dem med på omvisning på arkivet og på museet. Dette har ikke helt fungert. Et problem har vært dårlig respons på invitasjoner til felles møter. Informantene ble invitert til møter og avslutning, men dukket ikke opp. Hvorfor de ikke dukket opp, har vi ikke funnet svaret på. Er de skeptiske? Det virker rart, for intervjuene er preget av tillit og inneholder mange personlige detaljer. De må da ha et ønske om å vite hva som skjer med informasjonen om dem? Informantene ser muligens på oss som en slags trussel, og de holder oss på en armlengdes avstand. Arkivet kan oppfattes som staten, myndigheter, det offentlig eller andre kontrollerende etater som virker truende på en butikkeier. En måte informantene kan holde oss på avstand på, er å virke engasjert og fortelle at de gjerne kommer på både møter, omvisning og avslutning. Men når dagen for arrangementet er der møter ingen av dem opp, er det en kulturforskjell vi ikke forstår?

5.5 Utfordring ved innsamling av arkivalia

Vi prosjektansatte, spesielt vi to som er studenter, har vært ansvarlige for dokumentasjonen, altså intervju og deler av fotodokumentasjonen. Arkivarene fra SAT har vært ansvarlige for innsamlingen av arkivalia fra butikkene. I etterkant har dette bare delvis fungert, for butikkene har blitt dokumentert gjennom intervju og fotografi, men lite gjennom arkivalia.

I fase to av prosjektet var planen at det skulle opprettes kontakt *«(...)ved å møte eiere og drivere av butikkene og informere om hvorfor det er viktig at dokumentasjon blir bevart.»* Butikkeiere skulle altså få utfyllende informasjon om hvorfor prosjektet ønsket å samle inn arkiv. Informantene kom ikke på fellesmøtene på arkivet, slik det er beskrevet tidligere. Det

var nettopp på disse møtene at arkivet ønsket å informere om arkiv. Dessverre har butikkeierne derfor fått lite informasjon om hva arkivet ønsker å samle inn.

Etter intervjuet ble butikkeierne informert om arkiv og arkivalia, og at Statsarkivet ville ta kontakt senere. Flere av informantene fortalte oss at de ikke hadde arkiv, eller papirer, fordi alt av kontakt og bestilling skjedde digitalt via pc. En informant spurte spøkefullt om vi ville ha den gamle pc'en hans. Ved en annen butikk i Trondheim sentrum har det blitt samlet inn noe arkivalia, dette materialet kom inn i forbindelse med et radiointervju av innehaveren. Statsarkivet var involvert i denne innsamlingen og det er nå oppbevart hos dem.

Ved en av Trondheims eldste butikker i sentrum kom vi alle for sent. Jeg var tilfeldigvis innom for å handle mat og så at butikken hadde gjennomgått flere endringer. Jeg kom tilbake senere, da med Ingebjørg og informasjon om arkivet og arkivalia. Etter en prat med personen bak disken forstod vi at det hadde vært et eierskifte. Vi ble derfor nysgjerrige på om det var noe arkiv de ville levere fra seg. Det viste seg at han hadde ryddet på lageret og bakrommet og kastet alt av regnskap, korrespondanse og annet arkivmateriale. Dette var en av Trondheims eldste butikker, med samme eier som da den ble etablert. Hvor mange andre av disse skal gå tapt før butikkeierne får informasjon om hva de bør bevare?

Eksempelet over viser at butikkene har arkivalia, og at det faktisk er mulig å få inn noe. Vi opplevde at informantene ikke var skeptiske til at arkivet skulle komme og snakke med dem, men de var skeptiske når avlevering ble nevnt. Hvorfor er informantene skeptiske til å gi fra seg arkiv? Arkivverket har en stor jobb å gjøre for å snakke med disse butikkene, og andre med samme skepsis. Og det er ut fra disse erfaringene at jeg vil anbefale arkivet og museet å sette opp en strategi for hvordan de skal få innvandrerbutikker til å levere fra seg arkiv. For butikkene kommer ikke med arkivalia til arkivet selv. Kontakten prosjektet har hatt med informantene må opprettholdes og arkivet må inn og forklare hva de vil. Å ta «den gode samtalen» med informantene er noe som kan fungere. Det vil si å enkelt forklare hva et arkiv er og hvorfor arkivalia etter dem bør bevares.

Bildene viser hvor ulikt interiør i innvandrerbutikker kan fremstå. Butikken over er Bamboo på Tiller, og kan kategoriseres som en østasiatisk butikk. Bildet under er Middelhavsmarkedet i Trondheim sentrum, og kan kategoriseres som en butikk med matvarer fra Midtøsten. Forskjellene i interiør som bildene viser kommer ikke frem gjennom intervjuene, derfor er bildene viktige kilder til hvordan butikkene ser ut i 2014. Bilde over er tatt av Dino Makridis. Bilde under er tatt av Anne Mette Gottschal.

5.6 Utfordring med formidling

Prosjektet var delt opp i flere faser, med forarbeid, dokumentasjon og gjennomføring. Fase fire i prosjektet var tenkt å kun være formidling. I søknaden var det tenkt at denne fasen skulle være fra oktober til desember 2013. Målet var at det skulle lages en mer utfyllende plan angående formidling sammen med de som deltok i prosjektet. Forslag til formidling i søknaden er publisering av foto, Wikipedia-artikler, kronikker, foredrag, kåseri, presentasjoner, nettutstilling, utstilling på Arkivsenteret og Sverresborg og et seminar for å spre kunnskap om arbeidet til arkiv- og museumsansatte. Formidlingen som har blitt gjennomført i prosjektet er hovedsakelig utstillingen på Arkivsenteret (vedlegg 3), kronikken som var på trykk i Adresseavisa (vedlegg 4) og det gjennomførte seminaret i 2013. I søknaden står det at det er ønskelig å lage en plan for formidling, men dette har ikke blitt gjort enda.

5.7 Innvandrerbutikker i endring

Når man handler ved ulike innvandrerbutikker i Trøndelag ser man at alle butikkene er svært ulike. I tillegg til at vareutvalget varierer etter matkultur, endrer butikkene stadig interiør og vareplassering. En tendens er at når en butikkeier pusser opp, endres butikken til å bli mer lik standardbutikkene ellers i landet. Butikkene mister særpreget sitt, og de mister nettopp det mange forbinder med innvandrerbutikker, at det er trangt og mye varer i et lite lokale.

Hvilke varer som selges endrer seg også over tid. Butikkene som startet opp i Trondheim på 1980-tallet var dominert av vietnamesiske og tyrkiske innehavere. Dette har bakgrunn i hvilke innvandrergupper som var bosatt i og rundt byen på dette tidspunktet. I Oslo er denne sammensetningen annerledes, blant annet finnes det flere pakistanske butikker, noe som ikke finnes i Trøndelag. Butikkene tilpasser seg naturligvis innvandrergruppene som bor i nærheten. Til både Sør- og Nord-Trøndelag øker arbeidsinnvandringen fra Øst-Europa. Vareutvalget i flere av butikkene har endret seg etter vekst i denne kundegruppen. De fleste butikkene har i dag en hylle eller en reol med varer fra Øst-Europa. Kanskje det åpnes en ensrettet østeuropeisk butikk i Trøndelag i løpet av årene som kommer?

Utfordringene som har blitt tatt frem her er kanskje ikke overraskende, det er vanskelig med kontakt, og spesielt i innvandremiljøer. Hvis arkivet skal lage en strategi for innsamling av

arkiv etter innvandrerbutikker, håper jeg at det også arbeides videre med resten av dokumentasjonen. For eksempel kan det gjennomføres lignende heldekkende dokumentasjon igjen om ti eller tyve år, hvis det fremdeles eksisterer innvandrerbutikker. Jeg håper også det innsamlede materialet kan formidles enda bedre enn det som har blitt gjort. Dette gjelder både på arkivet og på Sverresborg. Det er for eksempel kildegrunnlag til å rekonstruere en innvandrerbutikk på museet eller lage en fotoutstilling, enten på nett eller i bokform.

6. Samtiden og museene

I dette siste kapitlet skal en del av utfordringene som er knyttet til samtidsdokumentasjon trekkes frem og drøftes. Kapitlet er delt i to, hvor den første delen handler om formidlingen av samtiden ved museer. Den andre delen handler om fremtiden for samtidsdokumentasjon og arbeidet med en strategi for videre satsning på samtid.

Formidling og utstilling av samtiden må forholde seg til utvalg av samtiden og representativitet. Knyttet til spørsmålene om utvalg er det utfordringer om *hvordan* utvalget gjøres og *hva* som faktisk velges ut. To eksempler på formidling og utvalg av en avsluttet samtidsfortelling og en uavsluttet samtidsfortelling, vil bli fremhevet her. Dette er begge fortellinger som er betegnet som samtid, den avsluttede fortellingen er et uttrykk som har tatt fast form, men den uavsluttede er enda i endring. Man vet ikke helt hvilken vei uttrykket vil ta, og om det vil eksistere over en lengre periode.

I forbindelse med disse fortellingene, og hvordan de velges ut, er det også relevant å drøfte *hvem* som skal dokumentere *hva*. I svaret på disse spørsmålene ligger det nok et behov for en strategi som museene kan følge, en strategi som dessverre ikke finnes i dag. Ved å undersøke definisjonen av samtid, de politiske føringene og de mange ulike prosjektene forstår man at samtidsdokumentasjon er et vidt arbeidsfelt. Bortsett fra føringene i stortingsmeldingene finnes det ikke nasjonale retningslinjer for hva som skal samles inn og dokumenteres fra samtiden. Det er opp til hvert enkelt museum å avgjøre hva som er viktig nok til å bevare.

6.1 Samtiden på utstilling

Sosialantropolog Odd Are Berkaak har arbeidet mye med samtidsdokumentasjon og i rapporten om prosjektet «Dokument 2000» har han analysert mange av utfordringene knyttet til feltet. «Dokument 2000» var det første prosjektet som Samtidsnett arbeidet med. Berkaak påpeker blant annet at museets arbeid med samtid fører til en endret formidlingsstrategi knyttet til formidlingen av fortid (Berkaak 2003:47). Før de store endringene i museet, som vist i kapittel 3, formidlet museene hovedsakelig om fortid. De hadde mulighet til å fremstille seg som eksperter ovenfor besøkende, og formidlet om tema som den vanlige besøkende ikke hadde mye kunnskap om. Når museet nå formidler om samtid endres denne ekspertrollen.

Samtiden er noe de fleste kan ha grunnlag for å ha kunnskap om, og museet mister denne rollen som den enestående eksperten som det gjerne har tatt på seg før.

Når museet ikke lenger er ekspert får de besøkende et annet syn på museet. Museet oppleves forhåpentligvis mer relevant for de besøkende, og samtidselementet forsterker opplevelsen. Ved Telemark museum mener Tor Gardåsen at publikumsgruppene i dag er opptatt av identitet og gjenkjennelse.²⁴ Samtid, gjerne sett i kombinasjon med fortid, er en måte å skape interesse på og dermed engasjere. I stedet for å bryte mellom samtid og fortid skapes en helhet, som fører til gjenkjennelse.

For publikum sin del er det viktig å bli gjort oppmerksom på at utstillinger er konstruksjoner, ikke entydige sannheter. Samtiden på utstilling vil aldri bli hele sannheten, den vil kanskje være representativ, eller et gjennomsnitt, men det vil aldri bli som virkeligheten. Når det som dokumenteres og stilles ut er samtid, vil det oppstå etiske og juridiske spørsmål, som ikke nødvendigvis er der når man dokumenterer og formidler fortid (Gynnild 1997:36). Når innvandrerbutikkprosjektet skulle stilles ut på Arkivsenteret Dora var det i samråd med informantene. De hadde gitt tillatelse til at informasjonen om dem kunne brukes i utstillings- og forskningssammenheng. De fleste av butikkeierne er godt kjent i sitt bybilde. Til tross for dette er det valgt å ikke presentere butikkeierne i utstillingen med navn, kun med bilder. Dette fordi eierne ikke står i fokus i utstillingen, men butikkdriften. Ved å bruke bildene har fremstillingen av prosjektet allikevel fått et personlig preg uten at man trenger å bruke personlig informasjon om eierne.

6.2 Formidling av en avsluttet fortelling

Eksempelet som trekkes frem her er formidling av det som kan kalles en avsluttet samtidsfortelling. Dette kan oppleves som en slags nær fortid, en samtid som er forbi, men som ikke har blitt historie. Denne fortellingen står noe i motsetning til formidlingen av 2014 som ennå er en uavsluttet samtidsfortelling, det vil bli presentert etter dette første eksempelet. Den avsluttede samtidsfortellingen som skal presenteres her er Boligfeltet på Maihaugen. Maihaugen er et friluftsmuseum på Lillehammer som har opprinnelse i Anders Sandvigs samlinger. I dag består friluftsmuseet av 200 bygninger og er åpnet hele året, men med størst

²⁴ Intervju med Tor Kjetil Gardåsen, 6.mai 2014, Skien

aktivitet i sommersesongen.²⁵ Fra 1993 til 2001 arbeidet museet aktivt med samtidsdokumentasjon gjennom prosjektet Boligfeltet, i dag er ikke innsamlingsarbeidet like aktivt. Boligfeltet består av seks eneboliger som er flyttet til museet og lagt kronologisk i en gate (Mathisen 2005:142). Det eldste huset er fra 1923, så er det et fra 1939, et fra 1956, et fra 1974, et fra 1996 og til slutt et fra 2001. I tillegg er miljøet oppbygd med en lekeplass fra moderne tid, tidsriktige lyktestolper som følger utviklingen, veidekke som går fra grus til asfalt og en telefonkiosk fra 1933. Nå i 2014 har enda et hus blitt flyttet til Boligfeltet, dette huset er fra 1910, og det kan diskuteres om det er en del av aktiv samtidsdokumentasjon. Det huset gjør er å tette igjen tidsgapet mellom de eldre husene og Boligfeltet.

6.2.1 Hvorfor flytte nyere hus?

Prosjektet Boligfeltet ble påbegynt i 1993 da Olav Aaraas overtok som direktør ved Maihaugen (Mathisen 2005:141). Dette var like etter at stortingsmelding nummer 62 *Kultur i tiden*, hadde satt samtidsdokumentasjon på dagsorden for museer. Aaraas hadde arbeidet med tematikken tidligere gjennom Stella-prosjektet ved Sogn Folkemuseum og ønsket nå å starte samtidsarbeid ved Maihaugen (Mathisen 2005:141).

Museets mål og argumenter for å bevare samtidshus på friluftsmuseet var blant annet at det å bevare hus fra sin egen samtid var i tråd med Anders Sandvig sine tanker om innsamling. Sandvig drev innsamling på tidlig 1900-tall, og flyttet typer av hus til museet som fremdeles var i bruk i hans samtid (Mathisen 2005:141). Det er kun i de senere årene at disse hustypene ikke lenger har vært i bruk, og at man ser på dem som museumshus. De hustypene som flyttes til museet i nyere tid er i bruk i dagens samtid, og dermed gjenopptar museet innsamlingsstrategien til Sandvig. Ved å lage dette Boligfeltet fullfører museet tidsrekken med bygninger fra 1700-tallet og frem til i dag. Dette skaper nye muligheter for formidling og deltagelse ved museet.

Husene som flyttes kan sies å være en del av den anonyme bygningskulturen i Norge, og ved at de flyttes til museet bevares de. Disse anonyme byggene vernes i dag i liten grad av myndighetene, og om noen nyere bygg fredes er det på grunn av eksteriør og ikke interiør. Bygningene som flyttes til museet fryses i tid, og den opprinnelige formen og interiøret

²⁵ Les mer om museet på hjemmesidene: maihaugen.no

bevares. Hus som bygges og brukes i dag endrer seg raskt på grunn av mange ombygninger og oppussinger. Husene i Boligfeltet sier mye om hvordan man bodde og levde i nær fortid, og en del av husene formidler samtidsfortellinger som oppleves spesielle allerede nå.

6.2.2 Utvalget

Husene til Boligfeltet ble valgt ut mer eller mindre tilfeldig, men flere av dem var truet av utbygging og dermed riving. Slik for eksempel utbyggingen av Gardermoen gjorde det mulig for museet å kjøpe et hus til en overkommelig pris. Det første huset stod ferdig i 1997, det var «Moelven senior» fra 1974. Interiøret er tidstypisk 1970-talls og basert på intervju med familien som har bodd i huset (Mathisen 2005:143).

Stua i 1970-tallshuset. Foto: Kåre Dehlie Thorstad, Maihaugen

Det er foretatt dokumentasjon av konkrete hjem, og det er ikke et bilde av gjennomsnittet som presenteres i Boligfeltet. Målet med boligfeltet er ikke å vise noe representativitet for tiden da husene ble bebodd, men mer å gi et innblikk i spesifikke miljøer (Mathisen 2005:144). Den sosiale klassen, smak og tår kommer godt frem i interiøret. Museet har valgt å kun presentere eneboliger, dette av praktiske og økonomiske årsaker.

6.2.3 Gjenkjennelse og makt

Bygningene presenterer et tidsmiljø som de besøkende kjenner seg igjen i. Besteforeldre kan ta med seg barnebarna og fortelle om hvordan de levde da de var unge, og foreldre kjenner seg igjen i interiør fra sin ungdomstid. Det vil si at dagens generasjoner kan forholde seg til

disse husene og interiørene på en helt annen måte enn de kan forholde seg til husene fra tidlig 1900 og eldre. Det skapes en ny type dialog ved museet, en dialog museet ikke oppnår ved å bare ha eldre gjenstander. Det skapes en refleksjon hos den som ser på, hvor målet fra formidleren sin side er å skape tanker rundt identitet og tilhørighet i samfunnet. Museet har i denne formidlingen også mye makt, makt til å fortelle og ikke fortelle. Makten ligger i utvalget som gjøres, for eksempel ved å kun fortelle historien til de som bor i eneboliger.

Et stemningsbilde fra Boligfeltet.
Foto: Kåre Dehlie
Thorstad/Maihaugen

Makten ligger også i gjenstandene selv, og hvilken historie de forteller. Satt i en viss kontekst forteller gjenstandene en historie, men satt i en annen kontekst forteller de noe annet. Ved samtidsdokumentasjon må man ha et bevisst forhold til hvilke historier som fortelles rundt gjenstandene. En gjenstand er alltid mer enn det fysiske objektet, og det er derfor viktig å avgrense historien som fortelles rundt for ikke alt er like relevant (Berkaak 2003:46).

Gjennom intervjuene med familiene som har bodd i huset har museet avgrenset fortellingen fra 1970-tallet og gjort den relevant for dagens publikum. Museet kan i dag med sikkerhet presentere slike, gjerne idealtypiske, uttrykk fra 1970-tallet fordi det er en avsluttet samtidsfortelling.

6.3 Formidling av en uavsluttet fortelling

I Boligfeltet er 1970-tallshuset samtid, i andre prosjekter er nåtiden, altså 2014, samtid.

Friluftsmuseet Den Gamle By i Århus stiller ut samtid i vid forstand. Som flere andre museer har de et miljø fra 1970-tallet, men i tillegg til de har de tatt skrittet lenger og de ønsker nå å dokumentere 2014. Prosjektet har pågått siden januar og målet er å gi publikum et tidsbilde av hvordan 2014 er og snart var (Pedersen 2014)²⁶. Publikum oppfordres til å dele sitt 2014 med museet, blant annet gjennom sosiale medier og besvarelse av spørreundersøkelse.

Dette er bildet som blir brukt for å engasjere publikum i dokumentasjonen av 2014. Legg merke til moderne asfalt og brostein anno 1927.

Foto: Den Gamle By i Århus.

Det er et vidt spekter mellom 1970-tallet og 2014, men alt er *vår* samtid, vi som er levende nå. Til tross for at alt dette er samtid må man ved dokumentasjon av 2014 bruke andre kilder, metoder og tilnærminger enn når 1970-tallet dokumenteres. For eksempel vil problemstillingen og utfordringene rundt utvalg og representativitet være forskjellige. Det er enklere for oss i dag å velge ut noe som er representativt for 1970-tallet enn det er å velge ut noe som er det for 2014. Som innsamler innser man da at mangelen på historisk avstand kan skape problemer (Berkaak 2003:48). Det er mer problematisk å samle inn den uavsluttede fortellingen, fordi man ikke vet om det er tidstypisk for tiden eller om det bare er en døgnflue.

²⁶ <http://www.dengamleby.dk/2014-indsamling/>

6.3.1 Vise eller gjenspeile

Det er viktig å diskutere om det som velges ut til dokumentasjon skal gjenspeile dagens samfunn eller om det skal vise en spesiell ting. Ved å stille ut samtidig vises sammenhenger og det bidrar til å ordne. Samtidig kan det å gjenspeile være et godt formidlingstiltak.

I denne sammenhengen er det interessant å ta opp spørsmål rundt målgrupper. For eksempel om målgruppen er ens egen samtidig eller om målgruppen er i fremtiden. Har det blitt slik at museet er så desperate etter å få besøkende at de kun stiller ut samtidig for at folk skal kunne se seg selv på museum og føle seg viktige? Da kan museet kun bli et speil for den som kommer på besøk, i stedet for å vise den besøkende nye sammenhenger. Det viktig å tenke på hvem museet samler inn for, og om det er til museet sin fordel eller om det skal være med tanke på de besøkende.

6.4 utfordringer og motstand ved samtidig

Flere museer har uttalt motstand mot arbeidet med samtidig og samtidsdokumentasjon. Denne motstanden begynte Odd Are Berkaak å undersøke i rapporten etter prosjektet «Dokument 2000». Han peker på flere mulige årsaker til motstand mot samtidsarbeid ved museer, og kaller det for samtidsvegring. Museene har vist interesse for samtidig og ønsker å arbeide mer aktivt med temaet, men vegrer seg for å starte opp. Vegringen mot arbeidet kan i følge Berkaak komme av flere ulike elementer (Berkaak 2003). En av årsakene kan være at det er så mange spørsmål og problemstillinger å ta stilling til at det er lettere å bare la være. Det er snakk om spørsmål om utvalg av gjenstander og klassifiseringsproblemer knyttet til disse. En annen årsak kan være mangel på kompetanse om samtidsfeltet, noe som fører til ulike oppfatninger av samtidig, og ulike forståelser av hva som er viktig. Ressurssituasjonen ved museene kan være en tredje årsak til at samtidsarbeidet står på vent. Det er mangel på folk som kan utføre arbeidet og magasiner som alt er fylt opp (Berkaak 2003:19). Hvorfor skal museene ta på seg enda en oppgave når de alt har veldig mange halvgjorte andre oppgaver?

Jeg er enig med argumentene til Berkaak og at dette er reelle utfordringer knyttet til samtidig og museer. Jeg har også selv opplevd noen av disse utfordringene og motstanden. «Dokument 2000» ble gjennomført for 14 år siden, men til tross for Berkaaks klare oversikt over utfordringer og museets motstand har det vært lite forskning på feltet. Museene er i dag fremdeles avventende med omfattende samtidsdokumentasjon, det finnes ikke noen klar

definisjon på samtid å arbeide ut i fra og det er ingen tydelig tradisjon å bygge på. Noen av disse utfordringene som Berkaak påpeker vil her undersøkes i lys av innvandrerbbutikkprosjektet.

6.4.1 Utvalg av samtid

Samtid kommer ofte inn i det daglige museumsarbeidet i prosjektform, altså en arbeidsform som er midlertidig. Mange museer arbeider hovedsakelig med fortid og historie, og selv om de som fremmer arbeid med samtid hevder at det ikke skal være et skille mellom samtid og fortid kan det oppleves slik når prosjektene skal gjennomføres. Utvalget av hva som skal arbeides med kan derfor virke problematisk. For hvilke områder av samfunnet skal dokumenteres? Totaldokumentasjon av samtiden er umulig og dermed uaktuelt. Det må velges ut og prioriteres. En slik utvelgelse skjer på flere ulike nivåer, og for å illustrere dette trekkes prosjektet om innvanderbutikker frem, og det presenteres hvordan utvalget foregikk.

Fra nasjonalt hold har det kommet føringer og ønsker om at mangfoldet i landet skal inkluderes i museer og arkiv. Tidligere er et antall av disse stortingsmeldingene, hvor dette tema diskuteres, presentert. Disse føringene fra kulturpolitikken blir synlige i utlysningen fra Kulturrådet, hvor mangfoldsarbeid og prosjekter med lignende tema får innvilget midler. I forbindelse med det nasjonale Mangfoldsåret i 2008 bestemte Statsarkivet i Trondheim og Sverresborg seg for at det skal arbeides mer for å få økt mangfold i arkivene. I utgangspunktet har man muligheten til å samle inn alle typer uttrykk. Planen i Trondheim var et prosjekt som skulle dokumentere og samle inn arkiv etter kulturelle og religiøse innvandrersorganisasjoner. Da dette viste seg å være vanskelig, ble det bestemt at det skulle søkes midler i 2013 til å dokumentere innvandrerbutikker i hele Trøndelag.

Alle de 25 butikkene i Trøndelag ble registrert og besøkt. En del av butikkeierne ønsket ikke å være med i prosjektet, og en del av butikkene ble valgt bort i løpet av prosjektet. Til slutt ble 14 butikker grundig dokumentert med fotografi og intervju. Ved disse 14 butikkene ble det også gjort et utvalg av hva slags informasjon om dem som ble samlet inn. I all hovedsak er det intervjuguiden som legger føringer for hva butikkeierne forteller om i intervjuene og hva som blir spurt om (se vedlegg 5). Det skjer igjen et utvalg når det velges ut av materialet hva som skal formidles, for ikke alt av det innsamlede materialet egner seg til formidling. I

utstillingen på Arkivsenteret blir kun noen av butikkeierne presentert med bilde, og kun tre sitater fra mange timer med intervju trukket frem (se vedlegg 3).

Prosjektet viser at utvalg skjer på ulike nivå og av ulike personer. Utvalget kan til tider være vanskelig, og hva som er relevant og irrelevant kan være vrient å bedømme. Som utvelger står man selv midt i det som skal dokumenteres, og man er selv en del av samtiden. Det er enklere å velge ut av den avsluttende samtidsfortellingen, enn det er å velge ut av den uavsluttede. En utvelger har mye makt, makt om hva som velges og ikke velges. Dette utvalget forteller noe om hva som blir ansett som verdt å bevare og ikke verdt. Som diskutert kan innredningen i Boligfeltet på Maihaugen fremstå som et idealtypisk rendyrket eksempel. Dette fører til at det vil være noe av samtiden som blir fortalt og noe som ikke blir fortalt. Er det demokratisk at bare noe av samtiden stilles ut på museum og at det vises et gjennomsnitt, selv om det påstås at det er representativt? Andre måter å tenke på, og å være på stilles ikke ut, og det kan virke som om det bare er en sannhet.

Eksemplet med innvandrerbbutikkene viser at føringene delvis kom ovenifra. Arkivet og museet er påvirket av at Kulturrådet deler ut penger til prosjekter som omhandler mangfold og inkludering. En annen, og kanskje like vanlig måte å velge ut tema for prosjekter på, er å bygge på en eksisterende samling. Slike innsamlinger vil styrke museets samfunnsrelevans og vise at historien er en prosess som stadig er i utvikling (Gynnild 1997:32).

Gjenstandssamlingen innenfor et tema utvides til nåtid, og viser denne utviklingen og prosessen.

6.4.2 Innsamling av samtiden

Gjenstander har, og har alltid hatt, en spesiell plass ved museer. Museumsstatistikken for 2012 viser at 53% av de kulturhistoriske gjenstandene som ble samlet inn var fra etter 1946 (Kulturrådet 2013). Tilsvarende var dette tallet på 35% i 2002 (Norsk Kulturråd 2003). Det vi kan lese av disse tallene er at gjenstander fra etterkrigstiden samles inn i økende grad. Disse gjenstandene kan bli kalt for samtids-gjenstander. I statistikken opererer Kulturrådet med en grense som skal skille eldre og nyere gjenstander, den er satt til år 1946. Denne grensen kan virke som en avgrensning av hva som blir regnet som samtid og hva som blir regnet som fortid.

Ved generell innsamling er det et skille mellom aktiv og passiv innsamling (Norsk Kulturråd 2012:28). Aktiv innsamling skjer i forbindelse med en plan eller en overordnet strategi, og museet tar initiativ selv. Dette er gjerne formulert som et prosjekt. Passiv innsamling er ikke planlagt, og museet tar selv ikke initiativ til innsamlingen. Det er gjerne innsamling i form av gaver eller donasjoner til museet. De fleste museer har en innsamlingsstrategi hvor disse to typene av innsamling blir forklart og drøftet. Strategiene tar også til en viss grad stilling til samtidsinnsamling.

Hadde etnografene på begynnelsen av 1900-tallet samlet inn like mange gjenstander hvis de hadde hatt tilgang til dagens teknologi og utstrakte bruk av fotodokumentasjon? Foto: Ingebjørg Sivertsen

Museumsgjenstandene som velges ut til å bli inkludert i museets samling tillegges verdi de i utgangspunktet ikke har. Ulike museer opererer med ulike verdikategorier, men generelt går visse verdier stadig igjen. Hans-Emil Lidén har skrevet om disse verdiene, og han nevner tolv verdier: *identitetsverdi*, *symbolverdi*, *historisk kildeverdi*, *alder*, *autentisitet*, *representativitet* - *sjeldenhet*, *variasjon*, *miljøvern*, *pedagogisk verdi*, *skjønnhetsverdi*, *kunstnerisk verdi* og *bruksverdi* (Lidén 1991:102). Det er allsidige verdier, men det er også tydelig at de er tenkt

brukt for å vurdere verdien til eldre gjenstander eller kulturminner. For eksempel markerer *historisk kildeverdi*, *autentisitet* og *alder* dette. Nyere gjenstander kan i en slik kategoriseringsprosess falle noe utenfor. Verdiene som brukes om eldre gjenstander overføres, kanskje noe ukritisk, til samtids-gjenstander. Samtids-gjenstander blir da ofte ansett for å ha en mindre verdi fordi de ikke passer inn i flere av de mest brukte kategoriene. Når samtids-gjenstander ikke alltid passer inn oppfattes de heller som «stygge» eller overflødige, i stedet for å få tillagt positive verdier.

Hvis en samtids-gjenstand hverken oppfattes som en historisk kilde, estetisk vakker eller sjelden kan man forstå at andre verdier må trekkes frem. For eksempel er det nyttig å fremheve identitetsverdien og symbolverdien. Her er det *bruken* av gjenstanden, altså det immaterielle uttrykket som knytter seg til den, som er viktig. Symbolet gjenstanden er og bruken den har, sier noe om gjenstandens *plass* i vår hverdag. Gjenstander er viktige i vår kultur, og vi omgir oss med svært mange. De fleste av gjenstandene er masseproduserte, noe som ikke forsterker verdien en gjenstand kan ha som sjelden. Ofte bevares eldre gjenstander fordi de er sjeldne, fordi det bare er noen få eksemplarer igjen. Da er det naturlig å undre seg over hvorfor man skal ta vare på masseproduserte gjenstander fra samtiden, for de finnes jo i hvert eneste hjem i landet.

Trenger hvert museum en oppvaskkost fra 1990-tallet, eller kan det være én slik oppvaskkost ved ett museum i Norge? Eller hva med en pose med krydder fra en innvandrerbutikk? På samme måte kan vi stille spørsmålet om større sammenhenger. Trenger hvert museum å ha en bolig fra 1970-tallet, eller holder det at det finnes en på Maihaugen og en leilighet på Norsk Folkemuseum i Oslo? Sammen gir disse dokumentasjonsprosjektene et bilde av hvordan man har bodd og bor i Norge, men er det nok? Om 50 år blir disse to eksemplene på bostil ganske spesielle, og da gjør det ingenting at det finnes et eksempel på et slikt hus på hvert museum. Hvis vi tenker slik om alt, vil det bli uoverkommelige mengder med gjenstander som samles inn. Den pressede ressurs-situasjonen ved museene vanskeliggjør en større innsamling. Magasinene er fulle og det er da vanskelig å få gjennomslag for at samtids-gjenstander også skal samles inn.

Jeg kommer ikke med en fasit for utvalg og verdivurdering, men ser at utfordringene knyttet til utvalg og gjenstandenes verdi er med på å forsterke behovet for en klarere innsamlingsstrategi for samtiden. Det er ikke lett for hvert enkelt museum å ta disse valgene alene. Det at 53% av de kulturhistoriske gjenstandene som samles inn er nyere gjenstander viser at det er snakk om et høyt antall og et tema som må diskuteres.

6.4.3 Hastedokumentasjon

Det er ikke alltid at det som dokumenteres er bevisst valgt ut og planlagt, noen ganger kommer dokumentasjonsbehovet plutselig. Slikt arbeid kan kalles hastedokumentasjon, eller dokumentasjon i siste liten. De fleste museer må gjennomføre slikt arbeid og det skjer gjerne i tilfeller hvor man oppdager at et kulturelt uttrykk, enten materielt eller immaterielt, er i ferd med å forsvinne. For den som arbeider med hastedokumentasjon kan det oppleves som å stå ute i en elv med et garn ikke så langt fra en foss. Med garnet prøver forskeren å fange opp uttrykk før de havner utenfor fossen og forsvinner. Det som fanges opp i garnet er ofte kun restene. Hvis forskeren hadde hatt muligheten til å stå lenger oppe i elven, kunne en større del av samtiden ha blitt dokumentert og bevart. En av problemene med det meste av dagens samtidsdokumentasjon er at man alltid er litt for seint ute og blir stående ved fossen og samle rester, og at man ikke kommer seg tidlig nok ut og opp i elven for å dokumentere tidligere.

Samtidsdokumentasjon har noen steder blitt synonymt med slik hastedokumentasjon.

Løsningen kan være å klare å finne et svar på følgende spørsmål: På hvilke områder bør det foregå aktiv samtidsdokumentasjon? Svaret på spørsmålet kan formuleres i en strategi. Ved de områdene som da velges ut står man lengst fra fossen, og ved de områdene som nedprioriteres kan man, når den tid kommer, vurdere å stå ved fossen og fange opp restene.

6.5 En felles samtidsstrategi

Målet med museenes samtidsarbeid er å få en helhetlig samfunnsdokumentasjon, og at alle skal kunne finne noe om seg og sin tid på museer eller i arkiv. Dette arbeidet viser seg å være problematisk. Med det ene spørsmålet i problemstillingen ønsker jeg å undersøke hvorfor nettopp dette er så problematisk. Gjennom dette siste kapittelet har noen av disse utfordringene blitt tatt frem, og hva som gjør at de oppstår blitt fremhevet. Hvorfor det er så

mange utfordringer finnes det ikke noe klart svar på. Et mulig svar er at det har blitt forsket lite på feltet og at det derfor ikke finnes noen klare retningslinjer for hvordan man skal gå frem. For eksempel finnes det ikke noen fasit på hvilke deler av samtiden som skal velges ut. Et annet mulig svar er at det er vanskelig å dokumentere når det er liten historisk avstand. Dette gjelder spesielt dokumentasjon av uavsluttede samtidsuttrykk, slik det var i innvandrerbbutikkene.

Mangelen på en felles samtidsstrategi kan også være en grunn til at arbeidet er nokså problematisk. At det bør være en felles strategi virker åpenbart: hvert enkelt museum makter ikke å dokumentere samtiden alene. Dessverre virker det som om museer lett skyver samtiden unna, og gir ansvaret videre til andre museer eller institusjoner. Derfor er spørsmålet om *hvem* som skal ha ansvar for å dokumentere en sentral utfordring. De to spørsmålene om hvem og hva henger sammen, og det er nok ikke mulig å gi et klart svar på det ene uten å ha et svar på det andre. For å lage en strategi må man ha klart for seg hva som skal dokumenteres i sammenheng med hvilken institusjon som skal gjennomføre det.

Én mulig løsning på en samtidsstrategi er en nasjonal plan. Staten, ved Kulturdepartementet eller Kulturrådet, setter opp en del ansvarsområder og bestemmer hvilke institusjoner som skal samle inn og dokumentere hvilke tema. En annen løsning kan være at det bestemmes at lokale museer skal samle inn lokal kultur, uavhengig av hva andre museer arbeider med. Begge disse løsningene har fordeler og ulemper. En tredje løsning kan være en regional plan for samtidsdokumentasjon og innsamling. Da bør det først arbeides med en regional oversikt over dagens situasjon, og så bestemmes hva som skal samles inn og dokumenteres i hver region. Disse regionene kan for eksempel knyttes til fylkene eller de konsoliderte museene. En fjerde mulig løsning er en nordisk strategi, for med dagens globalisering og flytende kulturgrenser vil det ikke være en utenkelig mulighet.

Kulturrådet er i dag en av mange organisasjoner som er med på å fremme samarbeid mellom museene. Da innvandrerbbutikkprosjektet fikk innvilget støtte var en av årsakene at prosjektet hadde høy overføringsverdi. Det vil si at andre institusjoner kan benytte seg av samme type prosjekt på sitt sted. Museer og arkiv andre steder i landet kan og oppfordres til å bruke prosjektet og lære av de erfaringene som vi har gjort her i Trøndelag. En type samtidsstrategi

som bygger på en slik tanke om overføringsverdi kan vurderes. Hvis mange museer i landet arbeider med samme samtidstema gjennom et prosjekt vil man oppnå en mer landsdekkende dokumentasjon. Noe av Samtidsnett sitt arbeid er bygget opp slik. Gjennom nettverket arbeider museer fra hele landet med samme type prosjekt, med lokal forankring og lokalt tema.

De nordiske landene har løst utvalg og fordeling av tema på ulike måter. Som nevnt har Samdok i Sverige gått bort fra sitt temabaserte arbeid med dokumentasjon og innsamling, og over til å arbeide mer prosjektbasert. Samtidig ser vi at TAKO i Finland har startet opp med temabaserte arbeid. I Norge har Samtidsnett et pågående prosjekt om innsamlingsstrategier og utvalg.²⁷ Det er et viktig bidrag i arbeidet med en felles strategi, og det blir spennende å se hva dette prosjektet vil føre med seg.

Med denne oppgaven har jeg prøvd å gi en oversikt over metodene som brukes og de varierende temaene som dokumenteres i Norge. Det finnes en mengde gode løsninger for strategier, men hva som er en hensiktsmessig strategi for Norge finner man ikke ut av før man har prøvd. Det må prøves og feiles, men det viktigste er at diskusjonene om samtid og samtidsdokumentasjon fortsetter og ikke stopper opp.

²⁷ Om Samtidsnett og aktuelle prosjekter: <http://www.maihaugen.no/no/samtid/Aktuelt/Stotte-til-Samtidsnett1/>

Etterord

Hver fortid har vært samtid

Hver framtid skal bli fortid

Hver samtid har en framtid

Bibliografi

Assmann, Jan (2008). Communicative and Cultural Memory. Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook. A. E. A. Nünning. Berlin, New York: 109-118.

Axelsson, Bodil (2011). Samdok - Collecting and networking the nation as it evolves. Current Issues in European Cultural Studies. Norrköping.

Berkaak, Odd Are (2003). Samtid: en lang historie. En evaluering av museenes tusenårsprosjekt Dokument 2000. Oslo, Norsk kulturråd.

Berkaak, Odd Are (2009). På sporet av den tapte samtid. Oslo, Norsk kulturråd.

Eriksen, Anne (2009). Museum: en kulturhistorie. Oslo, Pax.

Eriksen, Anne (2010). Fra stevneplass til dialoginstitusjon. Norske kulturhistoriske museer 1950-2010. i Samling og museum. Kapitler av museenes historie, praksis og ideologi. B. R. A. B. Amundsen, Novus Forlag.

Fägerborg, Eva og Svein Gynnild (2007). På ny kurs - museer, dokumentasjon og samtid: rapport fra et nordisk seminar 15.-19. august 2007. Maihaugen, Norsam.

Fägerborg, Eva og Svein Gynnild (2011). Brød i Norden - Samtid, digitale medier og museer.

Gardåsen, Tor Kjetil og Jørgen Haave (2012). Ferieliv i Kragerø. Skien, Telemark museum.

Gynnild, Svein (1997). Samtiden og museene - dokumentasjon og forskning. 2-1997 Oslo, Norsk museumsutvikling.

Hjemdahl, Anne-Sofie (2004). Dokument 2000: et samtidsdokumentasjonprosjekt for norske museer ved tusenårsskiftet. Lillehammer, Sekretariatet for samtidsdokumentasjon og -forskning, Maihaugen.

Kulturrådet (2013). Museumsstatistikk 2012. Oslo, Kulturrådet.

Kulturrådet.no (2014). "Organisasjonen." Nedlastet 07.10.2014, Tilgjengelig fra <http://kulturradet.no/organisasjonen>.

Kulturrådet.no (2014). "Støtteordninger/arkiv og museum - prosjekt og utviklingstiltak." Nedlastet 07.10.2014, Tilgjengelig fra <http://kulturradet.no/stotteordninger/utviklingsprosjekter-arkiv-og-museum>.

Lidén, Hans-Emil (1991). Fra antikvitert til kulturminne: trekk av kulturminnevernets historie i Norge. Oslo, Universitetsforlaget.

Martinussen, Atle Ove (2001). Konsumpsjon og livsstil i Norden: rapport frå nordisk konferanse på Lillehammer 5.-7. mars 1999. Lillehammer, NORSAM.

Mathisen, Kjell Marius (2005). Å bygge en by: byen og boligfeltet på Maihaugen. I boka: Maihaugen 100 år : evig ung : 1904-2004 / redaktør: Arnfinn Engen. Lillehammer, Maihaugen: S. 130-155 : ill.

Norsam (2014). "Norsam: Samtid og museer i Norden." Nedlastet 07.10, 2014, Tilgjengelig fra <http://www.maihaugen.no/no/samtid/Norden/>.

Norsk Kulturråd (2003). Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2002. Oslo, Norsk kulturråd.

Norsk Kulturråd (2012). Samhandling og arbeidsdeling ved dokumentasjon og innsamling i kulturhistoriske museer. Rapport fra arbeidsgruppe.

Pedersen, Marie Carsten (2014). Jeg håber, at publikum får Den Gamle Bys 2014-hjem i stumper og stykker. Kronikk i Politiken. København.

Pedersen, Ragnar (2010). De norske museene får sin form. Samling og museum: kapitler av museenes historie, praksis og ideologi. A. B. Amundsen og B. Rogan. Oslo, Novus forlag,.

Strøm, Beate (2010). Immateriell kulturarv i Norge: en utredning om UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Oslo, Kulturrådet.

TAKO (2009). "TAKO - Acquisitions to collections through cooperation." Nedlastet 07.10, 2014, Tilgjengelig fra <http://www.nba.fi/en/nationalmuseum/tako>.

Talleraas, Lise Emilie Fosmo (2014). Samtidskoden - Sluttrapport, Samtidsnett - Nettverk for samtidsdokumentasjon ved museer.

Thagaard, Tove (2009). Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode. Bergen, Fagbokforlaget.

Wikipedia (2014). "Innvandrerbutikk." Nedlastet 26.09.2014, Tilgjengelig fra <http://no.wikipedia.org/wiki/Innvandrerbutikk>.

Wikipedia (2014). "Samtid." Nedlastet 21.10.2014, Tilgjengelig fra <http://da.wikipedia.org/wiki/Samtid>.

Stortingsmeldinger og offentlige utredninger

NOU 1996:7 (1996). Museum. Mangfold, minne, møtestad. Kulturdepartementet. Oslo.

Stortingsmelding nummer 62 (1991-1992). Kultur i tiden. Oslo.

Stortingsmelding nummer 93 (1972-1972). Om museumssaken. Oslo.

Stortingsmelding nummer 48 (2002-2003). Kulturpolitikk mot 2014. Oslo.

Stortingsmelding nummer 49 (2008-2009). Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying. Oslo.

Vedlegg

Vedlegg 1 - Presentasjon av prosjekter som har fått støtte av Kulturrådet

Vedlegg 2 - Søknad om prosjektmidler for Innvandrerbutikker i Trøndelag, sendt til Kulturrådet 2013

Vedlegg 3 - Presentasjon av utstilling om innvandrerbutikker i Trøndelag

Vedlegg 4 - Kronikk om innvandrerbutikker i Trøndelag

Vedlegg 5 - Intervjuguide brukt i prosjektet Innvandrerbutikker i Trøndelag

Vedlegg 1 - Presentasjon av prosjekter som har fått støtte av Kulturrådet

Liste over prosjekter som er nevnt i teksten, og hvor det er mulig å finne mer informasjon om dem. Hvis du er interessert i prosjektene vil jeg anbefale deg å søke på prosjektets navn på nettet. Da får du opp flere relevante nettsider. De fleste prosjekter har beskrivelse på Kulturrådet sine sider. Alle nettsidene er besøkt 5.oktober 2014.

1. Norvegiska romá - norske sigøynere. Ett folk - mange stemmer.

Prosjektperiode 2010 -> pågående. Interkulturelt museum, Oslo. (<http://www.oslomuseum.no/interkulturelt-museum/interkulturelt-museum-utstillinger/norvegiska-roma-norske-sigoynere>)

2. Innvandrerbutikker i Trøndelag

Prosjektperiode: 2013-2014. Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum og Statsarkivet i Trondheim. Se kapittel om prosjektet og vedlegg.

3. Uhørte stemmer og glemte steder – fortellinger fra utviklingshemmedes historie.

Prosjektperiode: 2009-2013. (<http://institusjon.bymuseet.no/>)

4. Himmelen over Sørlandet

Prosjektperiode: ? Utstilling i 2011. Vest-Agder Museum. (<http://www.vestagdermuseet.no/himmelen-over-sorlandet-ta-gjerne-kontakt/>)

5. Det fleksible arbeidslivet

Prosjektperiode: 2014 -> pågående. Norsk Industriarbeidermuseum på Vemork. (http://kulturradet.no/vis-arkivartikkel/-/asset_publisher/U1Cc/content/aktuelt-museum-prioriterer-samlingsforvaltning-og-bygningsvern)

6. Boligfeltet på Maihaugen

Prosjektperiode: 1993 - pågående. Maihaugen. <http://www.maihaugen.no/Maihaugen/Friluftsmuseet/Boligfeltet/>

7. Jødisk liv og tradisjon i Norge

Prosjektperiode: 2013-2014. Jødisk Museum i Oslo og Jødisk Museum i Trondheim. Kulturrådet: http://kulturradet.no/c/document_library/get_file?uuid=8630f51d-1573-4c3a-903b-76df789c51ac&groupId=10157)

**Vedlegg 2 - Søknad om prosjektmidler for Innvandrerbutikker i
Trøndelag, sendt til Kulturrådet 2013**

Søknad om midler til utviklingsprosjekt innenfor museums- og arkivfeltet 2013

Søker

Navn på organisasjon: Statsarkivet i Trondheim
Institusjonsleder: Astrid Løvlien
Postadresse: Maskinists gt 1
Postnummer/ Poststed: 7042 Trondheim
Tlf til organisasjonen: 73884500
Prosjektets kontaktperson: Marit Flakne
Tlf til kontaktperson: 73884524
Nettside: www.arkivverket.no
Org. Nr 961 181 399

Prosjekt

Søknaden gjelder: Forvaltning og tilgjengeliggjøring av samlinger

Tittel på prosjektet: Innvandrerbutikker i Trøndelag

Samarbeidspartnere

Har du samarbeidspartnere? Ja

Samarbeidspartner 1

Navn: Sverresborg Trøndelag folkemuseum
Formell avtale Ja
Postadresse: Sverresborg alle 13
Postnr / Poststed: 7020 Trondheim
Kontaktperson: Ann Siri Garberg
Tlf til kontaktperson: 73890104
E-post til kontaktperson: ann.siri.hegseth.garberg@sverresborg.no
Rolle:

Samarbeidspartner 2

Samarbeidspartner 3

Samarbeidspartner 4

Prosjektbudsjett:

Prosjekt

Ettårig eller flerårig prosjekt?: Ettårig
Er prosjektet pågående? Nei

BUDSJETT

Utgifter

Hva	Beskrivelse	Sum
Personalkostnader (lønn / overhead)	Konservator, arkivarer, prosjektmedarbeidere – dokumentasjonsarbeid	Kr 610.000
Varer / utstyr	Kontoromkostninger, rekvisita, teknisk utstyr som fotokamera, videokamera, båndopptaker	Kr 90.000
Tjenester kjøpt av andre	Tolketjeneste, oversettelse	Kr 100.000
Totale utgifter		Kr 800 000

Finansieringsplan

Beskrivelse	Tilskudd bekreftet?	Sum
Søknadssum		Kr 350 000
Norsk kulturråd		
Egeninnsats Statsarkivet	ja	Kr 300 000
Egeninnsats Sverresborg	ja	Kr 150 000
Totale utgifter		Kr 800 000

Tittel

Innvandrerbutikker i Trøndelag

Sammendrag

Innvandrerbutikkene er en del av bybildet og dagligvarehandelen i Trondheim. Å dokumentere innvandrerbutikkens eksistens er viktig for etterkommerne og for vår felles hukommelse. SAT vil i samarbeid med Sverresborg samle inn arkivmateriale fra innvandrerbutikker i Trøndelag. I tillegg vil vi dokumentere virksomheten gjennom å intervjuere innehavere og kunder, samt dokumentere butikkene gjennom foto slik de ser ut i 2013. Innhenting av historiske bilder fra butikkene vil også inngå. Dette er først og fremst et dokumentasjonsprosjekt, men dokumentasjonen kan også ses på som forskningsforberedende arbeid og som grunnlag for formidling. Prosjektet skal fortrinnsvis gjennomføres i samarbeid med og aktiv deltakelse fra representanter fra innvandrerbutikkene.

Prosjektet

Ansvarlig

Ansvarlig for prosjektet er Statsarkivet i Trondheim og Trøndelag Folkemuseum Sverresborg som i søknaden forkortes til henholdsvis SAT og Sverresborg.

SAT og Sverresborg er ansvarlig for planleggingen, økonomi og gjennomføringen av prosjektet. Prosjektleder samordner aktivitetene, ressursbruken og de praktiske oppgavene i samråd med ei prosjektgruppe fra SAT og Sverresborg som også er ansvarlig for at de involverte er oppdaterte på prosjekttema. Oppgavene utføres delvis av ansatte ved de SAT og Sverresborg. I tillegg kommer innleide prosjektmedarbeidere som arbeider med intervju, fotografering mv.

Formål

Dersom vi vil at arkivinstitusjonene og museene skal gjenspeile vårt samfunn må alle som vokser opp i Norge finne noe om seg selv, men også finne noe om sine forfedres historie som startet et sted,

med minner om en reise som ender i et fremmet land, Norge. Dette skal være med å styrke dokumentasjonen om og formidlingen av innvandrernes historie. For innvandrere handler det blant annet om identitet, anerkjennelse og kvalitet.

Målgruppe

Prosjektet tar sikte på å dokumentere innvandrerbutikkens virksomhet i Trondheim fra 1980/90-tallet og framover. Dokumentasjon skal sikre spor etter folk med innvandrerbakgrunn og samtidig være med å sikre bredden i vår felles historie.

Begrunnelse

Arkivverkets oppgaver er primært knyttet til offentlige arkiver. I tillegg har arkivverket også en klar forpliktelse overfor private arkiver med betydning for vår historie og vår nasjonale selvforståelse. Privatarkiver er en vesentlig del av nasjonens hukommelse, og er en forutsetning for helhetlig samfunnsdokumentasjon. Gjennom historien har samfunnsutviklingen foregått i samspill mellom offentlige myndigheter og private aktører. Uten privatarkiver er kildene til vår historie ufullstendige. Viktige privatarkiver må bevares slik at de kan brukes av forskere i vår tid og i fremtiden.

Det er et overordnet mål for museene at de skal gjenspeile det samfunnet de er en del av. I St. meld. Nr 49 (2008-2009), Del 3 Tiltak, punkt 10.1, blir det videre framhevet at kildematerialet defineres som materiell og immateriell kulturarv. "Dette innebærer at det blir lagt større vekt på en helhetlig tilnærming til det å utvikle kunnskap om kulturarv ved å se materielle og immaterielle kulturuttrykk i sammenheng." Inkluderingsmeldinga gir klare signal på at museene skal tenke mangfold i sitt arbeid. Mangfolddimensjonen er derfor også tydelig vektlagt i ny samlingsforvaltningsplan for Museene i Sør-Trøndelag som er under utarbeidelse.

Kulturrådets prioritering er prosjekt som har overføringsverdi og der det er samarbeid mellom flere institusjoner. Det er av stor betydning at innvandrerbutikkens arkiv og materiell og immateriell dokumentasjon blir tatt vare på for å gi et helhetlig bilde av det norske samfunn når vår tids historie skal skrives.

Innsamling og formidling av arkiv og dokumentasjon fra innvandrerbutikker i Trøndelag kan sees i sammenheng med og som en del av det å synliggjøre innvandreres historie og preg på det norske samfunnet. "Ved å dokumentere og gjøre tilgjengelig prov på menneskelig handling og samhandling er arkiva garantistar for borgarane sin rett til offentlig informasjon og kunnskap om eiga historie. Bevaring av arkiv er såleis ei samfunnsoppgåve som er viktig både i demokratiperspektiv, i eit kunnskapsperspektiv og eit allment kulturperspektiv." Meld. St. 10 (2011-2012) side 48.

Kildemateriale fra innvandrerbutikken vil gå tapt dersom det ikke blir tatt vare på ved en arkivinstitusjon og museum og oppbevart slik at det kan synliggjøres for etterselekten. Like viktig er det for SAT og for Sverresborg å få dokumentert innvandrerbutikkens eksistens og virksomhet slik at alle kan se hvordan samfunnet gjenspeiles, også for historikere og forskere som beskriver samtiden. Innvandrerbutikkene i tradisjonell forststand kan være på retur. (Wikipedia 15.10.2007). Andre generasjon innvandrere tar høyere utdanning og foretrekker faste stillinger i stede for å gå inn mindre betalt familievirksomhet. Innad kan den tradisjonelle innvandrerbutikk miste sin særegenhet. Eksotiske matvarer blir mer og mer vanlig i ordinære matvarekjeder, handel på internett øker, mattilsynet har strengere regler og oftere tilsyn. Store butikkjeder og butikksentra har tidligere ført til at de små butikkene ved siden av har lagt ned sin virksomhet. Dette viser at det kan være flere

faktorer som kan være med på å bryte ned de små tradisjonelle innvandrerbbutikkene, slik som de tradisjonelle små familiebedrifter drevet av nordmenn med norsk bakgrunn. Derfor er det viktig å bevare og vise den opprinnelige innvandrerbbutikken slik de framsto da de ble etablert i Trøndelag for 20 -30 år siden.

Bakgrunn

Sverresborg har siden midt på 1990-tallet arbeidet med flerkulturelle prosjekter i form av ulike formidlingstiltak slik som utstillinger, skoleprosjekt og arrangement der nye innvandrere har vært aktive deltagere. Museets samlinger gjenspeiler imidlertid ikke mangfoldet i befolkningen.

Kulturelt mangfoldsår 2008 aktiverte også Statsarkivet i Trondheim som utarbeidet en brosjyre. Tanken bak brosjyren og det påfølgende arbeidet var å samle arkiv og dokumentasjon etter innvandrere og innvandrerorganisasjoner. "Ved å ta vare på arkivene blir din historie tilgjengelig for fremtiden." som det heter i brosjyren. Resultatet av distribusjon av brosjyren ble levering av arkiv fra Gresk-norsk vennskapsklubb og kontakt med Dansk Forening! I tillegg ble det opprettet kontakt med en innvandrerorganisasjon som følges opp i dag.

Men her måtte noe gjøres " ... for å kunne omdefinere nasjonen slik at kartet stemmer noenlunde overens med terrenget." som det heter i *Rapport Kulturelt mangfoldsår 2008* s.6. Og det som ble gjort var at SAT gjennomførte et dagsseminar den 19.4.2012 i samarbeid med MiST, og med Ellen Røsjø fra Oslo byarkiv som foreleser. Deltakere på seminaret var representanter fra to innvandrerorganisasjoner, seks museer, Interkommunalt arkiv i Trøndelag, NTNU Ubit og en privatperson.

Det kom fram at folk med innvandrerbakgrunn har behov for å fortelle sin historie, men trenger hjelp for å komme i gang.

Innhold

I Arkivverket pågår et prosjekt for å få inn flere bedriftsarkiv. Foreløpige erfaringer fra dette prosjektet er at det trengs tid å få butikkeiere i tale. Samtidig som vi ser at butikkeiere med norsk bakgrunn vegrer seg for å gi slipp på sine dokumenter, vet vi at folk med innvandrerbakgrunn har enda større terskel for å ta kontakt med offentlige institusjoner for å avlevere private dokument. Ellen Røsjø, (2007): Alle har rett til ei fortid!, peker på at personer med innvandrerbakgrunn til nå, ikke på eget initiativ er aktive i og "sette spor". Fra Røde (red.), Røsjø, Meijer, Khan (2007): *Spor etter oss*, Oslo byarkiv 2007.

SAT og Sverresborg vil parallelt med den brede kampanjen retta mot større bedrifter, sette i gang et prosjekt retta spesielt mot arkiv og kildemateriale fra innvandrerbutikker.

I følge Wikipedia er innvandrerbutikker ensbetydende med matvarebutikk drevet av innvandrere. Salgsvarerne er fortrinnsvis frukt, grønt og andre matvarer, men butikkene kan også ha andre salgsvarer. Innvandrerbutikker er tradisjonelt familiebedrifter. Det var også vanlig i Norge før at småhandel ble drevet som familiebedrift. Men nå har dette endret seg i takt med høyere lønnskrav og levestandard og regulert arbeidstid. Kanskje vil de samme kravene gjøre seg gjeldene for

innvandrerbukkene. Like fullt er de en del av vår historie som må bevares. SAT har kontakta fem utvalgte innvandrerbukker som alle har sagt seg interessert.

Gjennomføring

Fase 1

Finne felles forståelse er et primært utgangspunkt for møte mellom SAT og Sverresborg for å avklare, avgrense og nyansere oppgavene. Om nødvendig vil et seminar for deltakere i prosjektet om oppdatering på tema være et tiltak for god dialog og for demokratiperspektivet.

Folk som jobber i arkivinstusjoner og på museum er vanligvis godt kvalifisert for den daglige jobben de gjør, men må skoles for å styrke bevissthet og kunnskap om nyere innvandringshistorie. Det å kunne se folk med innvandrerbakgrunn som våre medborgere med like rettigheter, med samme ansvar og innflytelse.

Fase 2

Videre vil det være nødvendig å opprette kontakt ved å møte eiere og drivere av innvandrerbukker og informere om hvorfor det er viktig at dokumentasjon blir bevart. Dialog er sentralt i dette arbeidet med å skape trygghet. Hva er viktig for butikkeiere å bevare? Det er viktig å ta med dem på råd og kanskje lage en informasjonsbrosjyre med tekst og bilde som viser hva som er viktig for butikkeierne. Dette kan brukes som hjelpemiddel for andre butikker som ikke er med i prosjektet, også for småbedrifter som er drevet av folk med norsk bakgrunn. Det vil være nødvendig med Informasjonsmøte ved Arkivsenteret for eiere av og drivere ved innvandrerbukkene, omvisning på Arkivsenteret og i magasinene til SAT, det samme på Sverresborg.

- Hvordan og hvorfor bevare arkiv, materielle og immaterielle kilder
- Informasjon om hva det vil si å ta vare på arkivene. Hva vil det si å dokumentere historien gjennom intervju og fotodokumentasjon?
- Informasjon omkring avleveringsplikt, lover og regler.

Fase 3

Forberedelser

- Forberede intervju – hvilke spørsmål skal stilles? Utarbeidelse av spørsmål og problemstillinger. Hvem skal intervjues? Kontakt med og utvalg av informanter
- Innhente nødvendige godkjenninger i samarbeid med Datatilsynet
- Forberede mottak av arkivalia
- Skaffe tolker

Eks på spørsmål/problemstillinger:

Klarer vi å kartlegge innvandrerbukkens innflytelse på mattradisjon i Trøndelag?
Utvikling og / eller påvirkning?

Er det sammenheng mellom øking av innvandrerbukker og endring av mattradisjoner i Trøndelag?

Hvilken betydning har økt tilgang til fremmede smaker hatt for endringer i matveien i Trøndelag?

Hvordan har innvandrerbukkene merket økning av kunder med norsk bakgrunn?

Hvilke varer etterspørres?

Har det skjedd noen endring over tid?

Hvordan er det å drive innvandrerbukker – regelverk, mattilsyn, arbeidstidsbestemmelser osv.

Framtida for innvandrerbukkene?

Fase 3

Innsamling og dokumentasjon

Avlevering og ordning av arkiv

Fotodokumentasjon

Innhenting av historiske foto

Intervju og transkribering av intervju

Registreringsarbeid i Primus

Fase 4

Arkiv og kildemateriale skal ikke bare forvares men også formidles

Vi ser for oss flere muligheter til formidling av materialet. Vi vil utarbeide en nærmere plan for dette i samarbeid med de som deltar i prosjektet:

Publisering av foto på www.digitaltmuseum.no

Wikipedia-artikler, kronikker

Foredrag/kåseri/presentasjoner/Nettutstillinger

Utstillinger på Arkivsenteret og Sverresborg

Seminar for å spre kunnskap om arbeidet til arkiv- og museumsfolk

Framdrift

Mars

Finne felles forståelse. Seminar

Godkjenning av prosjektet og verktøyene

April - mai

Seminar- innvandrerbbutikkens historie

Bevisstgjøring av bevaring og synliggjøring av spor for framtida

Juni - september

Intervju, fotografering, innsamling

Oktober – desember

Formidling

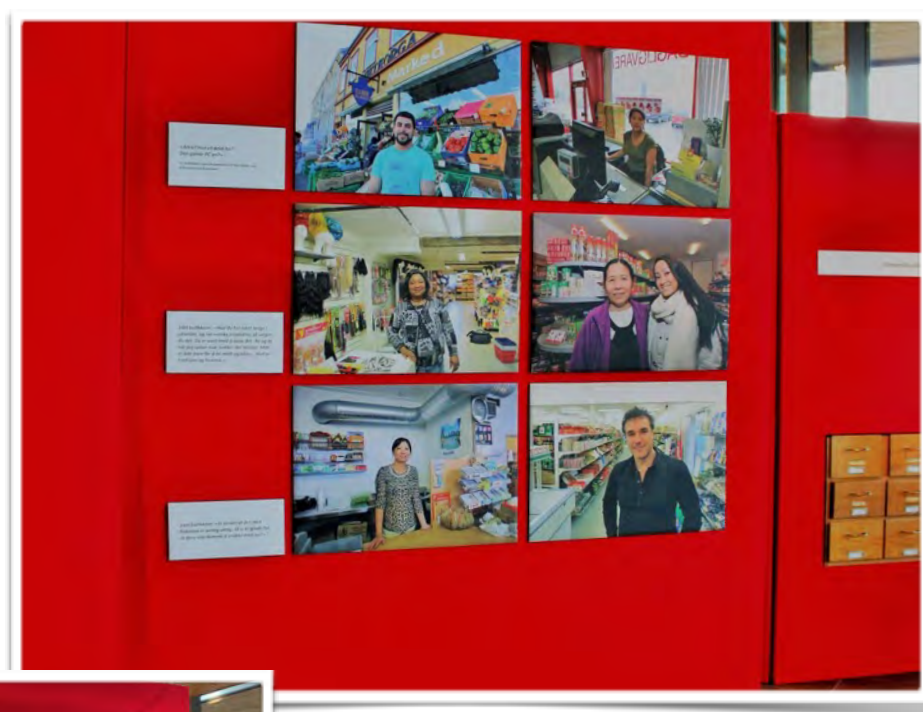
Sted

Prosjektet er initiert av Statsarkivet i Trondheim og Trøndelag folkemuseum Sverresborg i Trondheim. Aktører som leies inn til prosjektet er fortrinnsvis knyttet til Trøndelag, men ikke nødvendigvis. Informanter er i første omgang fra Trondheim med muligheter for utvidelse til andre byer og bygder i Trøndelag.

Vedlegg 3 - Presentasjon av utstilling om innvandrerbutikker i Trøndelag

Innvandrerbutikker i Trøndelag

- En kort presentasjon av formidling av prosjektet gjennom utstillingen på Arkivsenteret Dora

Prosjektansatte foran delen av utstillingen som omhandler butikkene.

Arbeidet med utstillingen

Det var ønskelig fra Arkivsenteret Dora at prosjektet om innvandrerbutikker i Trøndelag skulle presenteres i en utstilling om arkivenes betydning for demokratiet. Denne utstilling var Arkivsenteret sitt bidrag til grunnlovsjubileet 2014. Utstillingen fikk navnet "Arkivene; demokratiets grunnpilar."

Utstillingsåpning var den 11. mars 2014. Det er planlagt at utstillingen skal stå frem til januar 2015.

De prosjektansatte, Ingebjørg Sivertsen og Anne Mette Gottschal, fikk ansvaret for å samarbeide med utstillingsgruppa ved Arkivsenteret Dora om utstillingen. Utstillingen ble designet i samarbeid med utstillingsarkitekt Stein Adler Bernhoft fra Museene i Sør-Trøndelag. Prosjektet fikk disponere to utstillingsvegger, en med tekst og bilder og en med et monter. I tillegg ble noen av problemstillingene fra prosjektet presenteret i fire skuffer i et innebygd arkivskap.

Tema for utstillingen

Tema for utstillingen var hvordan arkivkilder blir skapt og hvilken rolle arkivet spiller og har spilt for demokratiet i Norge. For å sette innvandrerbbutikkprosjektet inn i denne sammenhengen ble det fokusert på hvor lite arkivalia det finnes etter innvandrere, og spesielt innvandrerbutikker. Hvorfor det finnes lite, og hvorfor det har vært vanskelig å samle inn ble problematisert. Disse temaene ble tatt opp i «arkivskuffene», se bildet på neste side.

I en skuff ble det valgt å sammenligne dagens arkiv etter innvandrerbutikker med arkivet etter Trondheims store handelshus på 1700-1800-tallet. I en annen skuff ble det problematisert om mengden med digitale kilder. Dette ble illustrert gjennom å ha et bilde i en skuff av en minnebrikke, og det ble stilt spørsmål om samfunnet er klar over hvilken verdi digitale kilder har.

Den ene utstillingsveggen ble fylt med portrettbilder av informantene, butikkeierne, og noen utvalgte sitater fra intervjuene. Den andre veggen med monteret ble fylt med matvarer fra butikkene. Her er det valgt å presentere flere av matkulturene som er representert i butikkene, i bakgrunnen er det et større bilde av et butikkinteriør.

To av skuffene i arkivskapet

Monteret med varer fra ulike butikker

Vedlegg 4 - Kronikk om innvandrerbutikker i Trøndelag

Meninger

Kontakt leder- og kommentaravdelingen
meninger@adresseavisen.no • telefon 07200
Politisk redaktør Siri Wahl-Olsen

Kronikkene

Kronikker kan være inntil 5500 tegn inklusive mellomrom. Legg ved et bilde av god teknisk kvalitet av kronikkforfatteren og send til: kronikk@adresseavisen.no

«Da er det rart at det er nettopp vi som er i ferd med å rasere norsk barne- og ungdomsidrett.»

Ordet Fritt, neste side

Om en spør hva folk forbinder med innvandrerbutikker, er ofte svaret: Krydderlukt! I år er det 30 år siden Viet-Nor i Søndre gate ble åpnet, som den første innvandrerbutikken i nyere tid i Trondheim.

Innvandrerbutikker i Trøndelag

Første møtet for mange: Hasan Kizilirmak utenfor innvandrerbutikken i Jomfrugata. Denne typiske «butikken på hjørnet», ble for mange i Trondheim det første møtet med innvandrerbutikker. Bildet er fra 2003. Foto: AGNETHE WEISSER

Kronikk

ANNE METTE GOTTSCHAL
Prosjektansatt SAT
/masterstud. KULMI

INGEBJØRG SIVERTSEN
Prosjektansatt SAT
/masterstud. KULMI

ANN SIRI HEGSETH GARBERG
konservator, MIST

Da åpnet det seg en ny verden for mange. Fortsatt tenker mange på innvandrerbutikker som eksotiske. Fremmede varer, store sekker med ris, esker med merkelig påskrift og spennende frukt og grønt pirrer nysgjerrigheten. Nå finnes det minst 25 innvandrerbutikker spredt over hele Trøndelag, med vareutvalg fra ulike deler av verden.

Hva vet vi egentlig om denne historien? Fint lite, egentlig. Det drives relativt lite samtidokumentasjon i Norge og forskningen som er gjort, fokuserer på butikker på Østlandet generelt og Oslo spesielt. Disse resultatene har lite relevans for Trøndelag. Vår landsdel hadde ingen stor arbeidsinnvandring på 1970-tallet og har en annen sammensetning av innvandrerbefolkning enn på Østlandet.

Dagens innvandrere er stort sett fraværende i arkiv og museum, og innvandrerbutikkene finnes det få eller ingen spor etter. Alle som bor i Norge har rett til å finne noe om sin egen og sine forfedres historie i arkivene og på museene. Det er et overordnet mål for disse institusjonene at de skal gjenspeile samfunnet de er en del av. Derfor har Statsarkivet i Trondheim (SAT) og Museene i Sør-Trøndelag (MiST)/Sverresborg nylig gjennomført prosjektet «Innvandrerbutikker i Trøndelag», med støtte fra Norsk kulturråd. Prosjektet har fokusert på immateriell kulturarv – intervjuer

og fotodokumentasjon. Det er i tillegg samlet inn noe arkivalier. Totalt er 14 av de 25 innvandrerbutikkene dokumentert.

En vanlig definisjon av innvandrerbutikk er at det er en moderne variant av «butikken på hjørnet». Butikkene selger billig frukt og grønt, samt varer som er bedre kjent i innehaverens hjemland enn i Norge. (snl.no/innvandrerbutikk). Dette passer bra for de første butikkene i Trondheim. I 1995 skrev Adresseavisen om «tyrkeren i Jomfrugata» Bilal Akmedin. Artikkelen pekte på at innvandrerne har tatt over rollen til kolonialkjøpmannen på hjørnet og der «folk fra alle verdenshjørner kommer for å fylle poser og bager med kjente og mer fremmedartede varer fra tyrkerens hyller» (Uke-Adressa 04.02.1995 gjengitt i Trøndelags historie, bind 3 s. 458).

Prosjektarbeidet viser at definisjonen som passet godt på 1980- og 90-tallet, ikke lenger er dekkende. Vareutvalget i dag er mer sammensatt. Det er langt fra bare frukt og grønt og noen få typer andre matvarer, men et bredt utvalg av varer fra ulike land. I tillegg selges husholdningsartikler, eller «non-food produkter» og varer som tepper, pyntegjenstander og riskokere. Spesielt i butikker med en afrikansk kundekrets har en rekke

«Fordi arbeidet i butikken er hardt, ønsker de ikke at barna skal overta. Målet er at de skal få utdanning og en god jobb.»

spesialprodukter for hud og hår. Mange tilbyr et variert utvalg av telefonkort, og det er vanlig å drive «Money transfer service» gjennom internasjonale selskaper. For butikkene utenfor Trondheim sentrum, er det særlig viktig med flere bein å stå på, siden de ikke har så hyppige vareleveranser. Noen har derfor kombinert butikkvirksomheten med frisørsalong, systue eller restaurant.

Vareutvalget endrer seg hurtig i takt med etterspørsel. For 30 år siden hadde butikkene varer fra Vietnam, på grunn av den store gruppen vietnamesiske båtflyktninger som bodde i landsdelen. Nå tas det inn stadig mer varer fra Øst-Europa, fordi arbeidsinnvandrere fra Polen og de baltiske landene har blitt en viktig kundegruppe. Med et smil om munnen, sier en butikkeier at han har butikken full av varer han ikke vet hvordan han skal bruke. I takt med at vareutvalget endrer seg, endres butikkinteriøret. Jo da, de små, trange og overfylte butikkene finnes ennå, men de blir mer og mer strømlinjeformede. I flere butikker finnes egne hyller for mat fra forskjellige verdensdeler, og store kjølerom med plass til et bredt utvalg av frukt og grønt.

Ett trekk ved innvandrerbutikker er at de sjelden går i arv. I stedet for å bli overtatt av neste generasjon, selges de videre etter en tid og da til

førstegenerasjons innvandrere. Seks av butikkeierne i prosjektet har overtatt en etablert butikk, mens åtte har startet opp butikken selv. Fordi arbeidet i butikken er hardt, ønsker de ikke at barna skal overta. Målet er at de skal få utdanning og en god jobb.

Butikkene som ble etablert på 1980- og 90-tallet eksisterer fortsatt som innvandrerbutikker, men de har gjerne skiftet både eier, navn og lokale flere ganger. På 1990-tallet etablerte tyrkere butikker i Trondheim, og disse drev samtidig som vietnameserne. I resten av Trøndelag startet butikkene opp tidlig på 2000-tallet, slik som butikkene på Heimdal, Tiller og Namsos. Innvandrerbutikkene endrer seg etter hvilke flyktninggrupper og arbeidsinnvandrere som kommer til regionen.

Med tanke på disse kontinuerlige endringene, var det på høy tid å dokumentere fenomenet «innvandrerbutikker» også i vår landsdel. Ideelt sett burde de dokumenteres igjen om 10/20/30 år, hvis de i det hele tatt finnes da! Prosjektet har vist at samtidokumentasjon er viktig og har bidratt til at det finnes noen flere spor etter innvandrere i Trøndelag bevart for framtida. Materialet vil egne seg godt for videre forskning og formidling.

Arkivsenteret på Dora viser frem til jul en utstilling om arkiv, der en også kan få vite litt mer om dette prosjektet.

DEBATT

Diskuter kronikk

Alle våre kronikker publiseres på adessa.no/meninger. Her kan du skrive kommentarer og diskutere saken.

adessa.no

Adresseavisen

Utgiver: **ADRESSEAVISEN AS**
Postboks 3200, Sluppen
7003 Trondheim

Sentralbord: 07200
Åpningstider ekspedisjonen:
Heimdal: Mandag-fredag: 08.00-16.00

Kundeservice: 07200
Abonnement og annonser
Mandag-fredag: 06.30-16.00
Lørdag: 07.00-13.00

E-post:
kundeservice@adresseavisen.no
Telefax: 72 50 11 15

Adresseavisen er redigert på uavhengig grunnlag, i henhold til de prinsipper som er nedfelt i Redaktørplakaten, og i norske mediers etiske normer slik de er uttrykt i Vær Varsom-plakaten og Tekstreklameplakaten. Ansvarlig redaktør står etisk og rettslig ansvarlig for det redigerte innhold, overfor mediens selvjustis (Pressens Faglige Utvalg) og overfor lov og domstol. Dersom noen reagerer på innholdet oppfordres de til å ta kontakt med ansvarlig redaktør, Arne Blix.

REDAKTØRANSVAR
Pressens faglige utvalg er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund, som behandler klager mot pressen i presseetiske spørsmål. Adresse: PPU, Rådhusgt. 17, pb 46 Sentrum, 0101 Oslo

Adresseavisens rettigheter: All utgivelse av stoff i Adresseavisens publikasjoner skjer kun i henhold til Adresseavisens generelle vilkår for rettigheter til stoff. Innsendt stoff honoreres i alminnelighet ikke, med mindre annet er avtalt. Publiseringvilkårene gjelder for så vel honorert som ikke honorert stoff. Adresseavisen betinger seg rett til å arkivere og utgi stoff i elektronisk form fra Adresseavisens elektroniske redaksjonsarkiv eller andre databaser som Adresseavisen har avtale med. Dette innebærer også publisering på internett og lignende. Bruk av Adresseavisens stoff og annonser er ikke tillatt med mindre dette er hjemlet i lov eller særskilt avtale.

Vedlegg 5 - Intervjuguide brukt i prosjektet Innvandrerbutikker i Trøndelag

Innvandrerbutikker – intervjuguide

Hva går intervjuet ut på?

Intervjuet er en samtale der vi vil at du skal fortelle om hvordan det er å drive butikken, og om deg selv og familien din og kanskje litt om reisen til Norge.

Hvorfor ta bilder i butikken?

Vi ønsker å ta vare på historien om innvandrerbutikker – hvordan de ser ut i 2013 – slik at du, dine barn og barnebarn kan finne familiens historie på museum om 50 – 100 år.

Det er viktig for museene å samle inn kunnskap om samtiden for ettertiden.

Navn (be dem også skrive ned navnet)

Alder

Fortell litt om bakgrunnen din:

Hvor kommer familien/foreldrene din opprinnelig fra?

Hvor er du født?

Fortell litt om familien din

Fortell om når og hvordan kom dere til Norge?

Hvorfor Norge?

Hvordan var det å komme til Norge?

Skolegang/utdannelse

Butikken

Navn på butikken og hvor den ligger

Hvor lenge har du drevet butikken (hvis det er innehaver vi intervjuer)

Har dere drevet butikker andre steder?

Hvor lenge har familien drevet butikken?

Hvorfor butikk? Motiv. Både oppstart og den daglige driften.

Hvis dere har drevet butikk i hjemlandet: Hvordan er det å drive butikk i Norge i forhold til i hjemlandet?

Hvor bor dere? I nærheten av butikken eller langt unna?

Beskriv en vanlig dag i butikken. - hvor lang er arbeidsdagen? Hva tenker du om det?

Drift av butikken

Hvilke varer selger dere? Hva er spesialitetene? Hva er typisk for din butikk? Hva selger du mest av ? Er det en spesiell vare folk kommer for å kjøpe hos deg?

Ferskvare? Kjøtt, fisk – (halalkjøtt, hvis muslimer)

Hvor kjøper dere varene? Direkteimport fra utlandet? Engrosfirmaer i Oslo? Direkteimport av varer?

Hvem arbeider i butikken? Familie? Andre ansatte?

Kundene? Hvem er de? Alder? Kjønn? Etnisk norske?

- hva selges til hvem?

Utfordringer ved å drive butikk – økonomi, skatter og avgifter, åpningstider, regelverk, mattilsyn, parkering, språklige utfordringer?

Mange kjedebutikker selger nå varer som tidligere bare ble solgt i innv.butikker – hva tenker du om det?

Konkurransen fra andre innvandrerbutikker?

Familietradisjoner videreføres

Forpliktelse? Ønske? Generasjonsskillet

Si noe positivt om det å drive butikk! Fordeler ved å drive butikk.

Vi påstår at innvandrerbutikker har vært med på å endre matkulturen – hva tenker du om det?

